

Globala Open Access-tidskrifter?

En bibliometrisk undersökning av den geografiska spridningen av Open Access-tidskrifter och författare, samt huruvida förekomsten av APC påverkar denna spridning

Isolde Althini

Examensarbete (30 högskolepoäng) i biblioteks- och informationsvetenskap för masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Fredrik Åström

År: 2019

Title

Global Open Access Journals? A bibliometric study of the geographic distribution of Open Access journals and authors, and whether APC have an effect on this distribution

Abstract

This master's thesis is a bibliometric study of the geographic distribution of Open Access journals and the authors who publish in them. With the vision of Open Access as a means for global participation in the sciences in mind, the aim of this study is to investigate the creators of knowledge in Open Access journals by geographically study the journals and the authors who publish in them. The aim is further to study whether the occurrence of Article Processing Charges (APC) have an effect on the geographical distribution of Open Access journals and the authors. Critical voices claim that APC (a fee that the author through their institution pays the publisher to publish their work in Open Access journals) hinder researchers in countries with less resources to publish their work Open Access, and that it therefore contradicts the fundamental idea of the concept of Open Access. Earlier studies have discussed the inequalities that countries with less resources in Global South faces in relation to the economically stronger countries in Global North in the in the pursuit of an Open Access publishing system. In this thesis I study the creators of knowledge in Open Access journals in a global context and thereby wish to contribute to earlier work of investigating Open Access journals and the authors in those journals geographically.

The geographical data about the Open Access journals and information about APC are collected through the Directory of Open Access Journals (DOAJ), and the data about the scientists geographical location are collected through the database-platform Web of Science (WoS). The results shows that the majority of the Open Access journals are published in Europe and most of the authors are also affiliated to European organizations. The number of Open Access journals in Europe are even more dominant among the ones funded by APC. South America only publish a small share of the APC-funded Open Access journals in the world, but considerably more Open Access journals without APC. The results further shows that authors in Global South mainly publish their work in their own countries and regions, as well as in Open Access journals without APC. The authors in Global North mainly publish in APC-funded Open Access journals and they publish more internationally.

Keywords

Open Access Journals, OA, Article Processing Charges, APC, Global North, Global South, bibliometrics

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning	5
2. Bakgrund och litteraturoversikt	7
2.1 Open access och APC	7
2.2 Tidigare forskning om Open Access	10
2.3 Tidigare forskning om APC.....	13
3. Analytiskt ramverk	15
3.1 Vetenskaplig publicering och Open Access	15
3.2 Postkolonialism och akademisk kapitalism	18
3.3 Dela in världen.....	19
4. Metod	20
4.1 Datakällor.....	20
4.1.1 Directory of Open Access Journals (DOAJ).....	20
4.1.2 Web of Science (WoS).....	21
4.2 Datainsamling	22
4.2.1 Data om OA-tidskrifterna	22
4.2.2 Data om var författarna är verksamma	22
4.2.3 Data om var författarna är verksamma inom olika ämnesområden	22
4.2.4 Kompletterande datainsamling	23
4.3 Metodreflektion och analysutformning.....	23
4.4 Metodologiska begränsningar	25
5. Resultat och analys	26
5.1 OA-tidskrifter och dess författare	26
5.1.1 Var OA-tidskrifter publiceras	26
5.1.2 Var författarna är verksamma	27
5.2 APC-finansierade och icke APC-finansierade OA-tidskrifter	30
5.2.1 Var OA-tidskrifter med respektive utan APC publiceras	30
5.2.2 Var författarna som publiceras i OA-tidskrifter med respektive utan APC är verksamma.....	32
5.3 Den geografiska spridningen av författare inom olika ämnesområden i Brasilien, Indonesien och Storbritannien	37
6. Diskussion	41
6.1 Global Norths övertag.....	41
6.2 Den vetenskapliga publiceringen som meriteringssystem.....	43
6.3 Studiens utformning.....	45
6.4 Vidare forskning	46
7. Slutsatser	47
8. Referenser	49
9. Bilagor	55

Förkortningar

APC	Article Processing Charge(s)
BOAI	Budapest Open Access Initiative
BRICS	Brazil, Russia, India, China and South Africa
DOAJ	Directory of Open Access Journals
DORA	Declaration on Research Assessment
EISSN	Electronic International Standard Serial Number
ISSN	International Standard Serial Number
OA	Open Access
TA	Toll Access
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
WoS	Web of Science

1. Inledning

De senaste åren har uppslutningen bakom visionen om öppet tillgängliga forskningsresultat blivit allt större. Detta fenomen av öppen tillgång till forskning som internationellt går under benämningen Open Access (OA) skapar möjligheter att sprida kunskap fritt världen över. Tidiga OA-förespråkare menar att det kan fungera som ett förenande medel för mänskligheten, då länder med olika ekonomiska förutsättningar kan dela med sig av vetenskapliga forskningsresultat till varandra (BOAI 2002). Sedan tidigt 2000-tal då OA allt mer började implementeras som ett alternativ till avgiftsbelagd tillgång till forskningspublikationer, har synen på och visionerna om fenomenet utvecklats. I relation till OA-tidskrifter, som tillsammans med OA via öppna arkiv är en av de två främsta vägarna till OA, har Article Processing Charges (APC) blivit ett omdiskuterat område. APC är en publiceringskostnad som vissa OA-tidskrifter finansieras med, vilket i korthet innebär att författare genom sin institution betalar OA-tidskrifterna för att publicera sina forskningsresultat OA. Kritiker menar att APC hämmar författare i mindre bemedlade länder att publicera sin forskning OA (Šimukovič 2018). Samtidigt har APC-finansierade OA-tidskrifter på flera håll blivit synonymt med OA-tidskrifter. Inte minst i den inflytelserika brittiska Finch-rapporten som kom 2012 etableras detta synsätt. Där blir det tydligt att det är de av OA-rörelsen tidigare kritiserade tidskriftsförlagens version av OA-tidskrifter som nu förespråkas; författarna ska själva betala för att publiceras OA (Haider 2018). Den rådande visionen om OA-tidskrifter grundar sig således till stor del i de kommersiella tidskriftsförlagens behov av att fortsatt omsättning.

Det finns även en bredare kritik mot hur det utbyte av kunskap som den ursprungliga visionen av OA förespråkar i realiteten snarare handlar om att rikare länder delar med sig av sin forskning till fattigare länder, för vilka denna forskning inte alltid är relevant (Piron 2018). Här dominerar ett fokus på användandet av forskning – att forskning som publiceras OA kan kommuniceras ut till mindre bemedlade länder som då kan få användning av den. Hur de mindre bemedlade länderna själva ska kunna producera forskning blir inte lika tydligt. I sammanhanget är inte att förglömma att OA-publicering är en del av den vetenskapliga publiceringen i stort. Frohmann (2004) diskuterar publiceringen av vetenskapliga artiklar som dels ett kommunikationssystem för forskning, men även som ett slags meriteringssystem för forskare (Frohmann 2004). När även OA-publiceringen blir en del av detta meriteringssystem, inte minst då många forskningsfinansiärer i främst Europa idag kräver OA-publicering, blir frågan om bristande fokus på hur även de mindre bemedlade länderna ska kunna publicera OA-forskning än mer komplext. Önskan om ett internationellt utbyte av kunskap existerar dock än, vilket exempelvis framgår i UNESCOs World Science Report. De rapporterar om att både de socio-ekonomiska förhållandena och den globala ekonomin påverkas av det vetenskapliga utbytet och

att alla länder behöver vara både användare och skapare av kunskap. APC-modellen som allt mer appliceras i Europa beskrivs som ett hot mot det globala deltagandet i det vetenskapliga systemet, även om det inte är avsikten (COAR & UNESCO 2016).

Utifrån visionen om ett globalt deltagande i det vetenskapliga systemet undersöker jag i denna uppsats hur det globala deltagandet tar sig i uttryck i OA-tidskrifter. Syftet med denna uppsats är således att geografiskt undersöka vilka som är skaparna av kunskap i OA-format med fokus på publicering i OA-tidskrifter. Genom att identifiera var i världen OA-tidskrifter publiceras och var författarna som publiceras i dessa tidskrifter är verksamma, undersöker jag om OA-tidskrifter har blivit den globala angelägenhet som OA-rörelsen hoppades att publiceringsformen skulle bli. Här undersöks både publiceringens utbredning, men även hur internationellt författarna publicerar sina forskningsresultat. Vidare är ambitionen att undersöka huruvida förekomsten av APC påverkar den geografiska spridningen av OA-tidskrifter. För att kontrollera om de generella resultaten stämmer över ämnesgränser görs även en undersökning huruvida det finns några skillnader inom olika ämnesområden.

De övergripande forskningsfrågorna som uppsatsen ska besvara är

- Hur ser den geografiska spridningen av OA-tidskrifter och dess författare ut?
- Skiljer sig den geografiska spridningen av OA-tidskrifter och dess författare åt mellan OA-tidskrifter som är APC-finansierade och de som inte är det?

För att besvara de övergripande forskningsfrågorna ställs underfrågorna

- Var och i vilken omfattning publiceras OA-tidskrifter?
- Var är de publicerade författarna verksamma?
- Hur ser den geografiska spridningen av APC-finansierade OA-tidskrifter ut i jämförelse med OA-tidskrifter utan APC-finansiering?
- Finns det skillnader i den geografiska spridningen av författare som publicerar i OA-tidskrifter inom olika ämnesområden?

Genom att geografiskt undersöka OA-tidskrifter och dess författare kan strukturer och mönster i publiceringen i OA-tidskrifter identifieras. Denna information kan exempelvis bli relevant i diskussionen om APC i relation till den ursprungliga OA-visionen om ett globalt deltagande i vetenskapssystemet. En sådan diskussion är exempelvis relevant i policyskrivande om förhållningssätt till OA-fenomenet. Material till studien samlas in med hjälp av bibliometisk metod, vilket i denna studie innebär en sammanställning av data om OA-tidskrifter och dess författares geografiska utgångspunkt, samt om tidskrifterna är APC-finansierade. För att tolka studiens resultat utgår jag bland annat ifrån Spivaks (1999) resonemang om den neokoloniala synen på skapare av kunskap och Whitleys (2000; 2003) idéer om det meriteringssystem som forskare behöver förhålla sig till för att både vinna förtroende från kollegor och få tillgång till resurser.

2. Bakgrund och litteraturoversikt

I detta avsnitt presenteras den bakgrund som är viktig för förståelsen för uppsatsens studieområde. Först beskrivs konceptet Open Access och den globala visionen om öppen tillgång till forskning som det fötts ur, samt hur denna vision har utvecklats. Sedan presenteras tidigare studier om OA som ett globalt fenomen samt mer specifikt studier om APC.

2.1 Open access och APC

När forskningsresultat publiceras Open Access (OA) innebär det något förenklat att de görs fritt tillgängliga. En motpart till OA är exempelvis tidskrifter med avgiftsbelagd tillgång via prenumerationsavgifter, så kallad Toll Access (TA). Suber (2012a) definierar OA-litteratur som digital, onlinebaserad och fri från både avgifter och restriktioner kring copyright och licenser. Denna definition omnämner han som BBB-definitionerna av OA, då den bygger på hur OA beskrivs i tre inflytelserika deklamationer angående publiceringsformen som kom under tidigt 2000-tal; *the Budapest Open Access Initiative*, *the Bethesda Statement in Open Access Publishing* och *the Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities* (Suber 2012a). Dessa deklamationer drog i mångt och mycket igång den så kallade Open Access-rörelsen. I *Budapest Open Access Initiative* (2002) beskrivs en vision om vad OA kommer kunna göra för mänskligheten:

An old tradition and a new technology have converged to make possible an unprecedented public good. The old tradition is the willingness of scientists and scholars to publish the fruits of their research in scholarly journals without payment, for the sake of inquiry and knowledge. The new technology is the internet. The public good they make possible is the world-wide electronic distribution of the peer-reviewed journal literature and completely free and unrestricted access to it by all scientists, scholars, teachers, students, and other curious minds. Removing access barriers to this literature will accelerate research, enrich education, share the learning of the rich with the poor and the poor with the rich, make this literature as useful as it can be, and lay the foundation for uniting humanity in a common intellectual conversation and quest for knowledge.

BOAI 2002

I deklamationen beskrivs OA vara ett förenande medel för mänskligheten, där fattiga och rika länder fritt delar med sig av kunskap till varandra. Denna vision hänger till viss del fortfarande kvar såhär snart två decennier senare, men har utvecklats en del, vilket jag återkommer till senare i detta avsnitt.

Idag finns det en rad olika sätt att publicera OA. Det publiceringssätt som undersöks i denna uppsats är via den så kallade gyllene vägen (Gold OA), vilket innebär

publicering i OA-tidskrifter. En annan väg till OA är via den gröna vägen (Green OA) som innebär att forskare har tillåtelse från tidskriftsförlaget att vid sidan av publicering i prenumerationsbaserade tidskrifter även publicera en version av verket i öppna arkiv, internationellt omnämnda som repositories (Suber 2012a; Laakso et al. 2011). Utöver dessa två vägar till OA kan även hybrid-OA nämnas, där en forskare eller dennes institution betalar förlag för att en artikel ska vara öppet tillgänglig i en prenumerations-tidskrift, samt brons OA där man kan läsa en artikel gratis på det aktuella förlagets hemsida (Wang, Cui, Xu & Hu 2018). Herb och Schöpfel (2018) menar att de många olika OA-vägarna visar att det finns en pågående definitionsutmaning om vad OA är och vad det skulle kunna bli (Herb & Schöpfel 2018).

De olika vägarna till OA är i olika grad anpassade till det rådande akademiska publiceringsfältet, där de kommersiella vetenskapliga tidskriftsförlagen fortfarande har en dominerande position. Šimukovič (2018) menar att det idag inte går att prata om en enhetlig OA-rörelse, på grund av just de olika ekonomiska, tekniska och rättsliga modellerna. Hon poängterar att den ursprungliga visionen om OA som den beskrivs i ovan nämnda deklARATIONER, där helt öppen tillgång är det eftersträvarbara, med tiden har förändrats på flera håll och anpassats efter den rådande strukturen där kommersiella tidskriftsförlag hänger sig kvar som en oundviklig aktör att ta hänsyn till (Šimukovič 2018).

Publicering via den gröna vägen, med parallellpublicering i prenumerations-tidskrifter och i öppna arkiv, bjuder visserligen öppen tillgång till forskningsresultaten – men de publiceras samtidigt i de ”officiella” tidskrifterna (Poynder 2018). De kommersiella tidskriftsförlagen kan därmed fortfarande tjäna pengar på de ”officiella” publicerade versionerna av artiklarna. Den gröna vägen till OA kan således anses vara med och befästa de kommersiella förlagens position. Den gyllene vägen till OA lyfts vid sidan av den gröna vägen ofta fram som den främsta vägen till OA. Även här inkorporeras de kommersiella förlagens intressen i OA-visionen, då vissa OA-tidskrifter finansieras av nämnda Article Processing Charges (APC) som gör att förlagen kan tjäna pengar på att ta betalt av författare för att publicera OA. Denna version av den gyllene vägen till OA framstår som den självklara vägen i exempelvis det globala OA-initiativet OA2020, som utgår från en grundläggande premis om att det idag finns tillräckligt med pengar i det vetenskapliga publicerings- och prenumerations-systemet för att prenumerationsbaserade tidskrifter ska kunna omvandlas till öppet tillgängliga. Initiativet förespråkar alltså att de prenumerationsbaserade tidskrifterna omvandlas till OA-tidskrifter som finansieras via APC, vilket i korthet innebär att biblioteken och forskningsinstitutionerna betalar för att deras forskare ska få publicera i OA-tidskrifter, istället för att lägga pengar på tidskriftsprenumerationer (Šimukovič 2018).

Hur APC-finansierade OA-tidskrifter fick en given plats i OA-visionen skulle kunna förklaras med hur OA-tidskrifter beskrivs i framförallt europeiska rapporter och policydokument. Efter att OA-rörelsen tagit fart i och med tidigare nämnda deklARATIONER ökade behovet av standardisering och reglering av OA-publiceringen. I en europeisk kontext har Storbritanniens förhållningssätt till OA så som det presenterades i *The Finch Report* år 2012 varit inflytelserikt. Här utarbetade en grupp bestående av representanter från Storbritanniens akademi, forskningsfinansiärer och förlag rekommendationer som till stor del antogs av Storbritanniens regering (Suber

2012b). I Finch-rapporten beskrivs den nationella planen för hur tillgängligheten till forskning ska öka, bland annat genom att forskningsfinansiärer ska kräva OA-publicering. I rapporten likställs OA-tidskrifter till stor del med APC-finansierade sådana (Finch 2012). Vidare presenterade EU-kommissionen år 2013 sin OA-vision i forskningsprogrammet Horizon 2020. Här tar de inte någon ställning till vilken OA-publiceringsväg som ska föredras, men i beskrivningen av OA-tidskrifter nämns det att APC täcks in i den finansiering forskningsprogrammet erbjuder (European Commission 2013). Utöver arbetet med forskningsprogrammet Horizon 2020 ställer sig EU-kommissionen tillsammans med European Research Council även bakom OA-initiativet cOAlition S som lanserades i september 2018 av en grupp forskningsfinansiärer. Nationella finansieringsorganisationer och stiftelser från 13 olika länder står i skrivande stund bakom initiativet som strävar efter full och direkt tillgång till forskningspublikationer, i enlighet med Plan S som består av tio principer för OA. Huvudmålet med Plan S är att vetenskapliga publikationer som finansieras av allmänna pengar från något av de deltagande nationella eller europeiska forskningsråden och finansieringsorganen år 2020 måste publiceras i OA-tidskrifter eller via lämplig OA-plattform. Med ett ställningstagande för initiativet åtar deltagarna således sig att innan den 1 januari 2020 vidta nödvändiga åtaganden för att uppnå målet (Plan S 2019a).

De olika OA-initiativen som presenteras i detta avsnitt i uppsatsen är snarlika varandra och vad som särskiljer cOAlition S är fokus på den direkta tillgången till forskningsresultat, vilket utesluter embargo-perioder som i vissa fall tillämpas via den gröna vägen när förlagen tillåter parallellpublicering i öppna arkiv först ett antal månader efter publiceringen i själva tidskriften. Inte heller hybrid-publicering (att betala för att en artikel ska vara OA i prenumerationstidskrift) är förenligt med initiativets syfte. Vidare nämns inte APC som begrepp i relation till OA-tidskrifter bland de tio principerna i Plan S, istället används uttrycket publiceringskostnader. OA-publiceringskostnader ska enligt Plan S betalas av finansiärer och universitet och inte av forskarna själva, vilket då ska möjliggöra för alla forskare att publicera OA, även de vars institutioner inte har pengar till det. Gällande OA-publiceringsavgifterna ska sådana enligt Plan S utbetalas på ett standardiserat sätt över Europa (Plan S 2019b). Publiceringskostnadernas vara eller inte vara problematiseras inte vidare i Plan S-principerna, men initiativet visar ändå en utveckling av förhållningssättet till finansieringsfrågan av OA-tidskrifter.

Delar av forskningssamhället har dock reagerat negativt på principerna i Plan S och menar att de grundas på en för snäv definition av OA. I ett öppet brev som hundratals forskare och andra aktiva inom akademien i framförallt Europa skrivit under, kommuniceras kritik mot initiativet. Kritikerna menar att principerna i Plan S ignorerar skillnader mellan olika forskningsfält, hindrar den akademiska friheten och hotar det europeiska forskningslandskapet. Principerna anses påverka forskares karriärer negativt genom att förbjuda dem att publicera i tidskrifter som är viktiga inom deras respektive akademiska fält och istället tvinga dem att publicera i lägre rankade tidskrifter som kan erbjuda OA-publicering (Plan S Open Letter, u.å.)

I sin vision för OA beskriver cOAlition S vidare att universalitet är en grundläggande princip för vetenskap i stort, eftersom resultaten ska kunna bli både diskuterade och utmanade för att kunna klassas som vetenskapliga. Därför menar de att forskningsresultat bör vara öppet tillgängliga för hela forskningssamhället så att de

ska kunna granskas och testas av andra forskare. cOAlition S problematiserar i detta sammanhang framförallt att prenumerationstidskrifternas begränsande betalväggar stänger ute stora delar av forskningssamhället (Plan S 2019c). Vad som inte problematiseras är hur även publiceringskostnader kan stänga ute delar av forskningssamhället. Schöpfel (2018) konstaterar att det framförallt är rika länder som lockas av APC-vägen (Schöpfel 2018). När APC-finansierade OA-tidskrifter ses som den givna vägen till OA går detta således emot både den ursprungliga OA-visionen om att fattiga och rika länder fritt ska kunna dela med sig av kunskap till varandra, men även visionen om universalitet som cOAlition förespråkar.

De finansieringsalternativ som finns till APC kan vara värda att nämna i resonemangen kring OA-tidskrifter och APC. Haider (2018) nämner att finansiering av OA-tidskrifter kan ske via stipendier, universitet och medlemskap, men hon exemplifierar även att de nationella tidskrifterna i Sydamerika finansieras via allmänna pengar (Haider 2018). I diskussionen om hur prenumerationsbaserade tidskrifter kan omvandlas till OA-tidskrifter identifierar Laakso, Solomon och Björk (2016) vidare hur crowd funding (publikfinansiering) och reklam kan fungera som alternativ till APC (Laakso, Solomon & Björk 2016).

I diskussionen om APC hamnar fokus lätt på europeiska OA-initiativ och rapporter, då det främst är i samband med dessa som det går att finna resonemang om fenomenet APC. Visserligen ställer universitet och forskningsfinansiärer i stora delar av världen sig bakom dessa initiativ, men de har alltså sin utgångspunkt i Europa. Initiativ för OA finns dock världen över, även om de finns i störst omfattning i Europa. I Brasilien lanserades i början av 2000-talet exempelvis tidskriftsserven SciELO (Scientific Electronic Library Online), som vuxit till att bli en slags plattform för OA-publicering som nu används av länder även utanför Brasilien. Syftet bakom SciELO är att bidra till en nationell och internationell tillgänglighet till nationellt publicerade tidskrifter, vilket möjliggörs med OA-publicering via den gyllene vägen (Schöpfel 2015). Från och med år 2015 har SciELO som krav att de endast indexerar OA-tidskrifter med så kallad Creative Commons licens, som i version CC-BY 4.0. innebär att andra ska kunna få distribuera, förändra och bygga vidare på publicerade verk – även för kommersiella syften, med villkoret att författaren krediteras (SciELO u.å.). Vidare blev världens största allmänna forskningsfinansiär inom naturvetenskap, National Institute of Health (NIH) 2008 den första stora forskningsfinansiären i USA att ha en policy med OA-krav på forskningen de finansierar. Det som krävs är att forskare i samband med att deras forskningsresultat blivit accepterade av en tidskrift med peer-review-förfarande¹ även publicerar manuskriptet i Open Access-repositoriet PubMed Central (Suber 2008). I enlighet med denna policy är det således OA-publicering via den gröna vägen som efterfrågas.

2.2 Tidigare forskning om Open Access

I den aktuella uppsatsen studeras fenomenet OA utifrån dess globala anspråk – hur OA-tidskrifternas utbredning ser ut på ett internationellt plan. Relevant i

---

¹ Peer review innebär i korthet att en eller flera forskare kvalitetsgranskar en artikel som skickats in till en tidskrift inför publicering.

sammanhanget blir idéer kring uppdelning av länder; dels geografiska indelningar, men även ekonomiska. Begreppen *Global South* och *Global North* blir relevanta i uppsatsen, där det förstnämnda begreppet något förenklat representerar mindre bemedlade länder på södra delen av halvklotet. I uppsatsen diskuteras världen framförallt utefter dess världsdelar, och utifrån denna indelning görs en generalisering av att Nordamerika och Europa samt Oceanien är Global North, medan Afrika, Sydamerikan och Asien är Global South. De indelningar av världen som används i uppsatsen diskuteras vidare i det analytiska ramverket.

Studier av OA utifrån ett Global South/Global North-perspektiv har samlats i boken *Open Divide* (Herb & Schöpfel 2018), vars titel anspelar på klyftan mellan länderna i Global South och i Global North i OA-frågan. Exempelvis skriver Mlambo (2018) om OA som en viktig del av den globala kunskapsproduktionen och hur forskning från Global South kan nå en bredare publik med OA. Hon beskriver samtidigt att det finns en rad utmaningar som dessa länder möter, exempelvis att det finns brister i den vetenskapliga kommunikationen som idag till stor del baseras på praktiker kopplade till pengar och teknologi, vilka inte är samma självklarhet för länder i Global South som den är för Global North. Mlambo (2018) varnar för att vetenskapen från Global South riskerar att dräneras om det ojämlika förhållandet består (Mlambo 2018). Piron (2018) är inne på samma spår när hon fokuserar på hur det koloniala arvet påverkar vad OA kan bidra med för länder i Global South. Hon skriver om Haiti och fransktalande Afrika och hur OA ger dessa områden tillgång till forskning från Global North som kanske inte alltid är relevant i ländernas egen kontext, snarare än att OA används av länderna själva för att dela med sig av sin forskning. Piron (2018) menar att bättre kunskaper om OA-teknik på exempelvis afrikanska universitet kan hjälpa forskare att skapa relevant kunskap för det egna samhället (Piron 2018). Synen på OA i relation till utveckling är något som Haider (2007) har studerat. Hon menar att presentationen av OA-frågan som en moralisk och politisk angelägenhet sträcker sig bortom frågan om vetenskaplig kommunikation. Synen på OA som ett medel för utveckling grundar sig bland annat i antaganden om att det finns en koppling mellan vetenskap (dess formella litteratur) och möjlighet till utveckling – ett antagande som ignorerar dels vetenskapens instrumentella förhållande till kolonialismen och dels kopplingen mellan kolonialism och utveckling (Haider 2007).

Vidare finns en mängd studier som berör OA-publicering ur ett geografiskt perspektiv. Vissa studier fokuserar på specifika delar av världen, exempelvis Minniti, Santoro och Belli (2018) som i sin studie presenterar en bibliometrisk kartläggning av OA-artiklar i Latinamerika och Karibien. De undersöker utvecklingen, distribueringen och utmärkande drag hos OA-publikationer i regionen och kommer fram till att förekomsten av OA har ökat stort under den undersökta perioden. OA-rörelsen är framförallt stark i Brasilien, men även i Argentina, Mexico och Peru som är de enda tre länderna i regionen som vid studiens utförande hade infört nationella lagar som främjar OA (Minniti, Santoro & Belli 2018). Andra studier kartlägger OA-publiceringen globalt, exempelvis Wang et al. (2018) som undersöker hur stor andel av forskningen i världen som publiceras via den gyllene vägen, och analyserar det i relation till både discipliner och hur forskningspolicys ser ut i olika länder. De kommer fram till att en fjärdedel av artiklarna som de undersöker är publicerade via den gyllene vägen. Brasilien visar sig vara det mest aktiva landet för OA-publicering, medan Ryssland, Indien och Kina har den lägsta andelen OA-artiklar i relation till

TA-artiklar. De kommer vidare fram till att OA-andelen av artiklar i Brasilien har minskat dramatiskt de senaste åren, medan OA-andelen för artiklar i Kina, Storbritannien och Nederländerna har ökat. Det visar sig även vara en stor skillnad för OA-andelar mellan olika ämneskategorier. Andelen OA-artiklar i biologi och hälso-relaterade områden är höga, medan andelen i fysik- och kemirelaterade ämneskategorier är väldigt låga (Wang et al. 2018). Resultaten skiljer sig åt i de två just nämnda studierna, trots att de båda utgått från data från samma databasplattform, Web of Science. Minniti, Santoro och Belli (2018) kommer fram till att förekomsten av OA har ökat i Brasilien, medan Wang et al. (2018) kommer fram till att förekomsten av OA i relation till TA har minskat i samma land. Synen på om OA-publiceringen har ökat eller inte beror således på om man undersöker det som ett eget fenomen, eller i relation till TA.

Utöver att använda bibliometriska metoder för att kartlägga OA-publicering geografiskt och ämnesmässigt, används bibliometrin även för att undersöka hur OA-publikationer citeras i relation till TA-publikationer. Exempelvis har Norris, Oppenheim och Rowland (2008) kommit fram till att OA-publikationer på grund av sin tillgänglighet kan ha en fördel när det kommer till att bli citerade (Norris, Oppenheim & Rowland 2008). Yan och Li (2018) har jämfört citeringar inom olika ämnen kommit fram till att det inom samhällsvetenskapen är TA-forskning som har citeringsövertaget, medan OA-tidskrifterna citeras mer inom forskning om exempelvis medicin och sjukvård (Yan & Li 2018).

Ambitionen med min studie är som nämnt bland annat att bibliometriskt undersöka publiceringen i OA-tidskrifter. Det finns en liknande studie i tidigare nämnda bok *Open Divide* (Herb & Schöpfel 2018), där Prost och Schöpfel (2018) ger en översikt av OA-situationen i Global South och ställer sig frågan om OA-repositorier och OA-tidskrifter förändrar den ojämlika kunskapsproduktionen. De presenterar således siffror kring OA-publicering via både den gröna och den gyllene vägen. Global North visar sig dominera OA-publiceringen via båda vägarna, framförallt via den gröna vägen. Vidare diskuterar de hur länderna i Global South alla har ett stort behov av vetenskaplig information, men att förutsättningarna för vissa av länderna – exempelvis de potentiella supermakterna Brasilien, Indien och Kina – skiljer sig från mindre, mer skuldsatta länder. De kommer vidare fram till att viktiga faktorer för framgång för OA är privata och allmänna investeringar, att länder utarbetar OA-främjande policys samt att kunskapen om OA ökar bland forskare som även behöver ha ett minskat fokus på det akademiska belöningssystemet (Prost & Schöpfel 2018). Till skillnad från Prost och Schöpfel (2018) fokuserar jag i min studie enbart på just OA-tidskrifter (den gyllene vägen) och lägger vidare till dimensionen av att undersöka var författarna som publiceras i dessa OA-tidskrifter är verksamma, för att på så vis undersöka hur internationellt forskare i olika regioner publicerar sin forskning i OA-tidskrifter. Prost och Schöpfel (2018) nämner kort i sin studie APC, vilket jag kommer titta vidare på och jämföra förekomsten av i de olika regionerna. Fenomenet APC har tidigare studerats och problematiserats utifrån flera olika perspektiv, vilket presenteras i nästa stycke.

2.3 Tidigare forskning om APC

Fuchs och Sandoval (2013) kritiserar fenomenet APC och menar att tidigare nämnda Subers (2012a) definition av Gold OA (den gyllene vägen) är för bred eftersom den inkluderar både avgiftsfria och APC-finansierade OA-tidskrifter. I sin kritik mot att APC-finansierade OA-tidskrifter, i enlighet med kommersiella förlags önskan om ekonomisk vinst, har blivit synonymt med Gold OA föreslår de begreppet Diamond Open Access. Detta begrepp menar de ska användas för de tidskrifter som publiceras av icke-kommersiella organisationer, sammanslutningar och nätverk och som då är fria från avgifter för både läsare och författare. Denna sorts OA-publikationer menar de dessutom ska vara förbjudna att återanvändas i kommersiella eller vinstdrivande syften. När de presenterar begreppet Diamond OA för APC-fria tidskrifter menar de att OA som finansieras av APC-modellen borde benämnas som Corporate OA. Fuchs och Sandoval (2013) presenterar siffror som visar att de APC-finansierade OA-tidskrifterna inte är i majoritet, i motsats till vad diskursen kring OA-tidskrifter tyder på. De konstaterar därmed att deras idéer kring Diamond OA inte bara är en realitet, utan även en majoritet på OA-tidskriftområdet (Fuchs & Sandoval 2013).

APC-modellens genomslag kritiseras även av Schöpfel (2018) som menar att det framförallt är rika länder som lockas av APC-vägen, vilket spår på klyftan mellan forskning i ”rika” och ”fattiga” länder. Den revolution av vetenskaplig publicering som OA-förespråkare önskade, den som hade potential att förändra hela systemet, menar Schöpfel (2018) ha bromsats upp och instället snarare befäst det rådande systemet. Han menar att det var i början av 2000-talet som kommersiella tidskriftsförlag började se OA som en möjlighet snarare än ett hot, till stor del på grund av APC-modellens lönsamhet. Schöpfel (2018) menar OA-rörelsen med detta har förändrats från att vara en rörelse driven av forskningssamhället med avgiftsfri publicering i OA-tidskrifter och repositorer, till att drivas av kommersiella och politiska intressen. Visserligen blir allt mer material på detta vis öppet tillgängligt, men samtidigt uttrycker Schöpfel (2018) att en OA-rörelse som inte drivs av forskares intressen och behov riskerar att bli dysfunktionell och skapa nya barriärer (Schöpfel 2018).

Denna uppsats studerar huruvida förekomsten av APC påverkar den geografiska spridningen av OA-tidskrifter. Tidigare har förekomsten av APC studerats i exempelvis en brasiliansk kontext. Pavan och Barbosa (2018) kom fram till att majoriteten av OA-dokumenterna de undersökte finansierades med APC och konstaterade även att forskarna i Brasilien tenderade att hålla sig inom det nationella publicerings-systemet snarare än att publicera sin forskning i internationella tidskrifter (Pavan & Barbosa 2018). Vidare har Crowther, Ellers och Harvey (2017) undersökt APC-finansieringen av mega-tidskrifter (tidskrifter där stora mängder artiklar publiceras) och kom då fram till att det finns en bias för västerländska länder, på så vis att länderna i utvecklingsökonomier var mer förekommande i de lägre rankade tidskrifterna, medan länder från väst förekommer mer i de högre rankade. De diskuterar vidare den problematik som uppstår i de fall där samma förlag både publicerar lägre och högre rankade mega-tidskrifter. De menar att det då uppstår en ojämlikhet i den ”korssubventionering” som APC-modellen tillåter; fattigare länder betalar för publicering i längre rankade tidskrifter och finansierar då samtidigt de högre rankade tidskrifterna som de själva inte blir publicerade i (Crowther, Ellers & Harvey 2017).

Även summorna för APC har studerats. Solomon och Björk (2012) kom fram till att OA-förlag tar ut APC till den grad de tror att marknaden klarar av i relation till den kundupplevelse de publicerade författarna i gengäld får. De menar samtidigt att avgifterna behöver vara på den nivå som gör publiceringen hållbar i det långa loppet (Solomon & Björk 2012). Björk och Solomon (2015) undersöker i en annan studie korrelationen mellan APC och kvalitén hos tidskrifterna (där antalet citeringar ses som mått för kvalité). De kommer fram till att det korrelerar, vilket indikerar att förläggare till viss del tar med kvalitén i beräkningarna när de prissätter sina tidskrifter (Björk och Solomon 2015). Sotudeh, Ghasempour och Yaghtin (2015) studerar även de citeringar, då de jämför citeringar av prenumerationstidskrifter och APC-finansierade OA-tidskrifter. De kommer fram till att det finns ett övertag i antal citeringar för OA-tidskrifterna och att detta övertag är som störst i naturvetenskaperna. De härleder citeringsskillnaderna till den större synlighet OA-artiklar har och att detta dessutom påverkar populariteten för forskare att välja publiceringsformen (Sotudeh, Ghasempour & Yaghtin 2015). Pieper och Broschinski (2018) studerar även de APC, men utifrån förlagens transparens med avgifterna. De undersöker initiativet OpenAPC som samlar data om avgifter för OA-tidskrifter som universitet, finansiärer och forskningsinstitutioner betalar (Pieper & Broschinski 2018). Ett annat område som diskuteras i forskningen om APC är de utmaningar finansieringsmodellen möter med bland annat förekomsten av så kallad ”predatory publishing” – förlag som publicerar forskning på tveksamma grunder och som på svenska omnämns som rovförlag. Tidigare nämnda Fuchs och Sandoval (2013) hävdar att APC-finansieringen av OA-tidskrifter tenderar att uppmuntra rovförlagen, vars mål de menar är en snabb ekonomisk vinst, utan att egentligen bidra till den akademiska kommunikationen (Fuchs & Sandoval 2013). Även Al-Khatib och Silva (2017) problematiserar rovförlagens publicering, men även hur APC-modellen blir ytterligare en börda för forskarvärlden som redan har höga produktivitetskrav på sig. Med APC blir ”publish or perish” till ”pay to publish or perish” (Al-Khatib & Silva 2017).

3. Analytiskt ramverk

Det övergripande studieområdet i denna uppsats är vetenskaplig publicering, som vidare är en av aktiviteterna inom vetenskaplig kommunikation (Borgman 2007). För att uppfylla uppsatsens syfte – att undersöka skaparna av forskning i OA-tidskrifter – behöver ett analytiskt ramverk utformas som innefattar de olika aspekter av kunskapsskapande och vetenskaplig publicering som forskare behöver förhålla sig till. Det övergripande temat är som nämnt den vetenskapliga publiceringen, men även idéer om OA, ekonomi och indelningar av världen blir relevanta för analysen.

Idéer kring vetenskaplig publicering hämtar jag framförallt från Frohmann (2004), Whitley (2000; 2003) och Borgman (2007) och resonemang om Open Access hämtar jag från Haider (2018). Vidare presenteras Spivaks (1999) idéer om postkolonialism och neokolonialism tillsammans med Browns (2008) tankar om kapitalism, såväl som aspekter av Slaughter och Rhoades (2004) teori om akademisk kapitalism. Diskussionen om det analytiska ramverket avslutas med resonemang om hur världen kan delas in i kategorier, dels geografiskt utefter världsdelar och dels ekonomiskt utefter *Global North* och *Global South*-begreppen.

3.1 Vetenskaplig publicering och Open Access

Vetenskaplig publicering fungerar som ett kommunikationssystem för forskning. Via exempelvis publicering av artiklar i vetenskapliga tidskrifter kan forskare kommunicera sin forskning till berörda, både till andra forskare och till andra intressenter. Frohmann (2004) beskriver exempelvis hur vetenskapliga dokument ses som en fysisk manifestation av vetenskap och därmed har de en betydande position inom den vetenskapliga kommunikationen. Han resonerar vidare att den vetenskapliga publiceringen inte bara handlar om att kommunicera forskningsresultat, utan att publicering av artiklar även fungerar som medel för att samla akademiska meriter (Frohmann 2004; Haider & Åström 2017). Frohmans idéer om vetenskaplig publicering har tidigare använts i forskning av Haider och Åström (2017), då i relation till tillit. De diskuterar att forskarna utifrån perspektivet på publicering som kommunikationssystem litar på forskningsresultat baserat på sin kunskap om ämnesområdet. I publiceringen som en funktion i meriteringssystemet beror bedömningen istället på mer formella indikationer på kvalitet och status hos en publikation (Haider & Åström 2017). I denna uppsats tar jag som nämnt endast avstamp i Frohmans (2004) idéer om den vetenskapliga publiceringen och fokuserar på den vetenskapliga publiceringen som en del i ett meriteringssystem. Här utgår jag vidare från Whitleys (2000; 2003) idéer.

Whitley (2000) resonerar kring meritering i forskning när han diskuterar det vetenskapliga systemets organisering. Han beskriver vetenskapen i form av ett *reputational system*, som skulle kunna liknas vid begreppet meriteringssystem. I detta system fördelas både jobb och andra resurser inom vetenskapsinstitutioner utefter det anseende man som forskare lyckats förvärva. Forskare vinner anseende genom att övertyga sina forskarkollegor om sin kompetens, vilket de gör genom att följa etablerade tillvägagångssätt för forskning, men även genom att producera vad som ses vara relevant forskning. Här menar Whitley (2000) att forskare som vill ha högt anseende bör sträva mot de kollektiva målen för forskning, eftersom innovativ forskning i detta system värderas utefter hur användbara forskningsresultaten är för andra forskare i deras eget arbete. På detta vis kan kvalificerad forskning utföras, men ändå inte leda till något högre anseende såvida den inte påverkar och influerar andra forskares arbete. Vidare menar Whitley (2000) att detta meriteringssystem fungerar som ett instrument för kontroll. När en forskare har ett högt anseende visar detta att denne har en förmåga att influera andra forskare och påverka deras prioriteringar och tillvägagångssätt i forskningsproceduren. Med det höga anseendet visar forskare således implicit att de har förmågan att få andra forskare att acceptera och anse att dennes synsätt och idéer är viktiga och därmed följa i samma riktning (Whitley 2000).

Whitley (2003) utvecklar sina resonemang och menar att samhällen som uppmuntrar konkurrens i meriteringssystemet har en högre nivå av kunskapsproduktion och löser intellektuella problem snabbare, eftersom denna konkurrens leder till att mer resurser mobilieras. Nivån av konkurrensen i meriteringssystemet menar Whitley (2003) vidare kan påverka hur ny teknik och nya produkter utvecklas. I samhällen som är mindre involverade i meriteringssystemet är bra anseende på nationell och internationell nivå inte lika viktigt för exempelvis forskares karriärutsikter. Whitley (2003) menar att betydelsen av forskningsresultaten då istället är mer lokalt präglade, eftersom forskare har större behov av högt anseende hos lokala arbetsgivare än hos specialistkollegor – vilket gör dessa forskares intellektuella karriärer mer lokala än globala (Whitley 2003). I denna uppsats undersöks den geografiska spridningen av OA-publikationer och dess författare och med det även i vilken omfattning författare publicerar i den egna regionens OA-tidskrifter – vilket jag här ser som ett mått på hur internationella karriärer författarna har. I uppsatsens metoddel diskuteras hur denna undersökning går till. Nivån av internationella karriärer relateras i uppsatsens diskussion till Whitleys (2003) resonemang om att lokala intellektuella karriärer tyder på en lägre nivå av involvering i meriteringssystemet.

Vidare menar Whitley (2003) att graden av involvering i meriteringssystemet är olika omfattande inom olika vetenskapliga fält (Whitley 2003), men han går inte vidare in på hur dessa skillnader ser ut. Här utgår jag istället från vad Borgman (2007) menar är skillnader mellan disciplinerna naturvetenskap, samhällsvetenskap och humaniora. Gällande publicering sker den naturvetenskapliga nästan uteslutande i artikelform och det är även den disciplinen som har flest samförfattarskap. Den samhällsvetenskapliga publiceringen sker i både artiklar och monografier, medan monografierna dominerar publiceringen inom humaniora. Naturvetenskapen beskrivs vara mer beroende av nytukomna publikationer än de andra disciplinerna, medan artiklar inom samhällsvetenskapen kan vara användbara i flera år. Litteraturen inom humaniora har den längsta livslängden av de tre disciplinerna (Borgman 2007).

Här sammanfogar jag Borgmans (2007) resonemang om olika livslängd hos publikationer inom olika discipliner med Whitleys (2003) resonemang om att nivån av involvering i meriteringssystemet leder till snabbare lösningar på intellektuella problem. Borgman (2007) menar att naturvetenskapen är mer beroende av nyutkomna publikationer, vilket ligger i linje med Whitleys (2003) idé om att större involvering i meriteringssystemet leder till snabbare produktion. Naturvetenskaperna skulle därmed kunna ses som mer involverade i meriteringssystemet, där forskarna är mer beroende av att relatera till de senaste publikationerna i sin egen forskning. På samma vis skulle humaniora, vars publikationer är aktuella betydligt längre och vars publicering främst sker i monografier, istället kunna ses vara mindre involverade i meriteringssystemet.

I diskussionen om meriteringssystemet lyfter som nämnt Whitley (2000) fram hur jobb och andra resurser fördelas utefter det anseende som forskare lyckas få hos sina kollegor (Whitley 2000). Ett konkret uttryck för forskarkollegors bekräftelse är citeringar. Ball (2018) menar att den bibliometriska citeringsanalysen – där exempelvis antalet citeringar en enskild forskares artiklar fått kan analyseras – är allt mer associerat med att mäta prestationer, göra bedömningar och fördela resurser. Även tidskrifter värderas utefter citeringar, där så kallad Journal Impact Factor (JIF) räknas ut baserat på korrelationen mellan antalet artiklar i en tidskrift och antalet citeringar av denna tidskrift två år efter publicering (Ball 2018). Gingras (2016) menar att JIF felaktigt används för att värdera hela tidskrifters kvalitet istället för att värdera specifika artiklar (Gingras 2016). Det förekommer även annan kritik mot att mäta prestationer utefter antal citeringar. Ett initiativ som syftar till att ändra riktning för grunderna i meriteringssystemet är *Declaration on Research Assessment* som utarbetades under ett möte för *the American Society for Cell Biology* 2012. En grupp med tidskriftsredaktörer kom då fram till en rad olika rekommendationer för hur finansierare, institutioner och förlag kan agera annorlunda i meriteringsfrågan och inte låta exempelvis JIF styra arbetet (DORA u.å.). I den svenska kontexten har dessutom Kungliga Biblioteket (KB) utfört en utredning om huruvida öppen tillgång kan bli en del i forskningsmeriteringen, där de bland annat kommer fram till rekommendationen att publicering med öppen tillgång till forskningsresultat ska kunna vara meriterande för forskarna, framförallt då det ligger i linje med högskolans uppgift att samverka med det omgivande samhället (Kungliga Biblioteket 2019). Vidare har många stora forskningsfinansierare infört så kallade Open Access mandates, där de kräver att resultaten av forskningen de finansierar ska vara öppet tillgängliga (Haider & Åström 2017). I relation till resursfördelning förefaller OA således bli en allt mer betydande del i bedömningen av forskning.

Olika visioner och idéer kring OA-publicering har diskuterats i uppsatsens bakgrund och litteraturöversikt, men även här i det analytiska ramverket presenterar jag resonemang om OA som blir relevanta för analysen. Haider (2018) diskuterar de sätt som policymakare och finansierare presenterar både Open Access och Open Science (där hela forskningsprocessen öppnas upp) och menar att de visar en ekonomisering och privatisering av den allmänt finansierade forskningsproduktionen (Haider 2018). I en diskussion om EU-kommissionens publikation *Open innovation, open science, open to the world – a vision for Europe* resonerar Haider (2018) om att det i sammanhanget görs anspelningar på ett slags tävlingslopp i vetenskap där Europa har chans att komma ifatt med hjälp av Open Science. Acceleration och hasighetsökning menar hon är tydliga teman redan i tidigare nämnda *Budapest Open Access Initiative*,

men som är ännu tydligare idag; med en strävan mot att Europa ska vinna loppet, toppa ligatabellen och utmana USA (Haider 2018).

3.2 Postkolonialism och akademisk kapitalism

I denna uppsats undersöks den vetenskapliga publiceringen i världen, vilket gör det relevant att ta upp resonemang om skapare av kunskap i en global kontext. För att belysa de maktförhållanden som finns mellan länder, inte minst i relationen mellan Global North och Global South, utgår analysen delvis från ett postkolonialt perspektiv. Begreppet postkolonialism har idag många olika betydelser, vilket kan bero på postkoloniala studiers tvärvetenskaplighet och de olika uppfattningarna om när kolonialismen tog slut (Lomba 2008). I denna uppsats utgår jag ifrån Spivaks (1999) resonemang kring den postkoloniala varianten neokolonialism, som hon menar snarare kan ses som en förskjutning av kolonialismen än som postkolonialism. Hon diskuterar bland annat kunskapsskapande i den neokoloniala kontexten. Enligt Spivak (1999) ses människor från tidigare koloniserad mark inte som aktörer när det gäller kunskap, inte ens om de kommer från överklassen. Gällande neokolonial kunskap menar således Spivak (1999) att frågan om koloniernas eller postkoloniernas invånare som agenter i kunskapsproduktion är det mest betydande problemet, större än både frågor om klass och kön (Spivak 1999). Även Piron (2018) har använt sig av neokoloniala resonemang i sin forskning, när hon resonerar kring att den enda vetenskapen som anses legitim är den som kommit till exempelvis Afrika med kolonialismen och som är präglad av vad som i Global North anser vara vetenskap (Piron 2018).

Spivak (1999) beskriver vidare att utifrån det neokoloniala perspektivet så har den tidigare territoriella dominansen som rådde under kolonialismen nu övergått till att vara en ekonomisk dominans (Spivak 1999). Även Brown (2008) resonerar kring den ekonomiska ordningen i världen när hon menar att "kapitalismens ställning idag är närmast totalitär" och att det i denna kontext är svårt att se hur ekonomiska orättvisor ska kunna bekämpas och nya samhällsstrukturer ska kunna skapas. Brown menar att förändring av dessa slag inte är möjliga när vi lever i "en ekonomisk ordning som bygger på profit" (Brown 2008, s.15-16).

Till ovan beskrivna resonemang kring ekonomiska frågor knyts i denna uppsats analytiska ramverk även element från teorin om akademisk kapitalism. Denna teori togs fram av Slaughter och Rhoades (2004) för att beskriva hur högskolor och universitet anpassar sig till vad de omnämner som den nya ekonomin. De menar att den nya ekonomin ser (avancerad) kunskap som ett slags råmaterial som kan ägas och marknadsföras som produkter eller tjänster. En grundpremiss för teorin är att det har skett en förskjutning av kunskapsregimer, från en *public good*-regim till en *academic capitalist*-regim, där den sistnämnda suddar ut gränser mellan den allmänna och den privata sektorn. Slaughter och Rhoades (2004) fokuserar i sina resonemang på hur aktörerna inom akademien, exempelvis fakulteter, studenter och forskare, använder allmänna resurser för att skapa nya vägar för kunskap som länkar samman utbildningsinstitutioner och den nya ekonomin (Slaughter & Rhoades 2004).

3.3 Dela in världen

I uppsatsens resultatframställning och analys delas världens länder in i kategorier för att resultaten ska kunna presenteras och diskuteras på ett överskådligt sätt. Med utgångspunkt i denna uppsats fråga om den geografiska spridningen av OA-tidskrifter utgår jag från en geografisk indelning av världens länder. Denna indelning görs enlighet med världsdelarna, som internationellt likställs med kontinenter; en indelning som tidigare använts i en studie som geografiskt kartlagt tidskrifter inom olika ämnesområden (se Pandita & Singh 2018). Den geografiska indelningen motiveras ytterligare av Livingstones (2010) resonemang om den spatiala analysen som ett tillvägagångssätt för att undersöka vetenskapens geografi. Han menar att man dels kan titta på specifika platser, men att det i andra fall kan vara vettigt att undersöka den betydelse som regioner har – exempelvis i form av kontinenter. Den vetenskapliga kulturen formas av dess regionala kontext, exempelvis i relation till vilka pedagogiska traditioner som finns och hur kommunikationsomloppet ser ut (Livingstone 2010).

För att komplettera den geografiska dimensionen i undersökningen delar jag i studiens analys och diskussion även in världsdelarna i begreppen *Global North* och *Global South*. I tidigare studier som använder dessa två begrepp framgår sällan en tydlig definition av vad de innebär. Mitlin och Satterthwaite (2013) menar att begreppet *Global South* är kan användas istället för benämningar som *utvecklingsländer*, *mindre utvecklade länder* eller *mindre utvecklade regioner*, vilka används av bland annat FN och kan upplevas olämpliga då det är oklart enligt vilka och vems kriterier de anses vara *utvecklingsländer* (Mitlin & Satterthwaite 2013). När Prost och Schöpfel (2018) använder sig av begreppen, definieras *Global North* som de länder som Världsbanken kategoriserar som höginkomsttagare (Prost & Schöpfel 2018), medan *Global South* således är de länder som istället definieras som låg- eller medelinkomsttagare. Generellt skulle det vara möjligt att definiera världsdelarna på södra halvklotet som *Global South* och de på det norra halvklotet som *Global North*, då en stor del av respektive länder hamnar i de respektive inkomstgrupperna. När jag i denna uppsats använder begreppen omnämner jag Afrika, Sydamerika och Asien som *Global South*, medan Europa och Nordamerika omnämns som *Global North*. Vidare hör Oceanien trots sin geografiska plats snarare till *Global North*-begreppet, speciellt i min studie då ekonomiskt starka Australien och Nya Zeeland representerar nästan hela Oceaniens produktion i OA-tidskrifter.

Initialt var tanken att i studien mer detaljerat sortera länderna i *Global North* och *Global South* utefter Världsbankens inkomstdata, vilket visade sig vara för tidskrävande för uppsatsens tidsomfång. För att nyansera generaliseringen av de länder och världsdelar som delas in i begreppet *Global South* tar jag i analysen hänsyn till de länder som Schöpfel (2015) beskriver är ”på uppgång” – Brasilien, Ryssland, Indien, Kina och Sydafrika – som tillsammans har fått benämningen BRICS. Dessa länder spelar en viktig roll i att influera både regionala och globala affärer, på grund av deras snabbt växande ekonomier samt deras demografiska och geografiska situation (Schöpfel 2015). Ryssland diskuteras dock som en del av Europa och således *Global North*.

4. Metod

För att få en så omfattande bild som möjligt i undersökningen av var och i vilken omfattning OA-tidskrifter publiceras, huruvida dessa är APC-finansierade och var de publicerade författarna är verksamma, samlas med fördel stora mängder data om både publikationerna och författarna in. Vid insamling av stora mängder data blir en kvantitativ metod lämplig och i studien används således kvantitativa bibliometriska metoder. Men hjälp av bibliometriska publikationsanalyser kan man mäta och utvärdera kvantiteten, omfattningen och frekvensen av publikationer från exempelvis människor, institutioner och länder (Ball 2018). Inom ramen för denna studie samlade jag in data om var OA-tidskrifter publiceras, i vilket omfattning de finansieras av APC samt var författarna är verksamma. Vidare utförde jag sökningar utefter geografiska variabler i kombination med exempelvis ämnesvariabler, vilket jag redogör för i presentationen av datainsamlingen.

4.1 Datakällor

De datakällor som användes i studien valdes utefter vilken data som de kunde erbjuda. I studien samlades inledningsvis data om OA-tidskrifter in, där tidskrifternas utgivningsland och huruvida de finansieras av APC var av störst intresse. Vidare undersöktes de publicerade författarnas verksamhetsland. För att kunna hitta önskad data behövdes två olika databasplattformar användas, Directory of Open Access Journals (DOAJ) för att hitta OA-tidskrifterna och Web of Science (WoS) där data om författares verksamhetsland finns.

4.1.1 Directory of Open Access Journals (DOAJ)

Med hjälp av DOAJ återfinns indexerade OA-tidskrifter där de publicerade artiklarna gått igenom peer review-processen, de är alltså kvalitetsgranskade av andra forskare innan publicering. Ambitionen i studien var att undvika de så kallade rovförlagens tidskrifter, vilket gör användningen av DOAJ-data som källmaterial lämpligt. Studier visar att rovförlagen, utöver att acceptera publikationer på tveksamma grunder, i större utsträckning än andra förlag tar ut APC (Xia 2015).

DOAJ finansieras av sponsorer och medlemmar, vilka bland annat är bibliotek, universitet och forskningscenter världen över (DOAJ 2019a). Plattformen drivs av ett samfund som beskriver sitt uppdrag som tillgängliggörare för OA-tidskrifter globalt, oberoende av disciplin, geografi och språk (DOAJ 2019b). Vid studiens genomförande fanns ca 12500 tidskrifter indexerade i DOAJ från 121 olika länder, vilket utgjorde hälften av dataunderlaget i denna studie. De DOAJ-data som var av intresse för studien var vilka länder OA-tidskrifternas förlag finns i samt huruvida OA-tidskrifterna finansieras med APC. Eftersom DOAJ är en databas som indexerar

tidskrifter behövdes ytterligare källor för att hämta data om författares verksamhetsland.

Källmaterialet från DOAJ kan inte anses vara allomfattande och studien gör således inte anspråk på att representera OA-publiceringen som helhet. De OA-tidskrifter som återfinns i DOAJ kan inte anses vara alla världens OA-tidskrifter, dels på grund av deras krav på peer review, men även på grund av faktumet att det är tidskriftsförlagen själva som ansöker om att få bli indexerade i DOAJ (DOAJ 2019c). Det faktum att DOAJ är både internationell och indexerar alla ämneskategorier motiverar ändå användning av dess metadata, såväl som faktumet att DOAJ ofta används i andra studier av OA-publicering och APC (se Solomon & Björk 2012; Pavan & Barbosa 2018).

4.1.2 Web of Science (WoS)

Med hjälp av databasplattformen WoS återfinns bland annat information om artikelförfattares verksamhetsland. Data i WoS presenteras på artikelnivå, där en sökning på en tidskrift ger träffar på alla artiklar i den aktuella tidskriften. Benämningen verksamhetsland använder jag eftersom det är information om vilket land den aktuella författarens institution är belägen som indexerats i WoS och således är det inte författarnas nationalitet som framkommer i sammanhanget. I WoS finns möjligheter att söka data utefter en mängd olika kriterier, där deras ämneskategorier blev aktuella i denna studie, utöver verksamhetslandet för författarna. WoS är till skillnad från DOAJ inte dedikerad till OA-tidskrifter, utan här återfinns även prenumerationstidskrifter. Ball (2018) beskriver WoS som en databasplattform för databaserna Science Citation Index (SCI), Social Science Citation Index (SSCI) och Arts & Humanities Citation Index (A&HCI), en samling multidisciplinära databaser bestående av bibliografisk data och citeringsinformation (Ball 2018; Clarivate 2019a). WoS produceras, utvecklas och görs tillgängligt av företaget Clarivate Analytics (Clarivate 2019b).

Precis som med DOAJ är det förlagen och tidskrifterna som ansöker om att få indexerats i WoS databaser. WoS har dessutom en rad kriterier som tidskrifterna behöver uppfylla för att få bli indexerade. Utöver att de ska ha gått igenom peer review-processen är grundkriterierna att de även ska tillhandahålla engelskspråkig bibliografisk information och tidskrifternas ISSN-nummer ska finnas registrerade i ISSN International Centre. Vidare är det ämnesexperter på WoS-redaktionen som undersöker tidskrifterna och avgör om de är tillräckligt relevanta för att indexerats (Clarivate 2017). Trots de begränsningar för tillgång till allomfattande forskningsresultat som bland annat WoS indexeringskriterier resulterar i, är WoS en vida etablerad och välanvänd källa för bibliometriska undersökningar, vilket skulle kunna motivera att WoS används även i denna studie. Tidigare har WoS utöver att användas i citeringsanalyser (se Norris, Oppenheim & Rowland 2008) exempelvis använts i geografiska och ämnesmässiga kartläggningar (se Minniti, Santoro & Belli 2018; Wang et al. 2018; Pavan & Barbosa 2018).

4.2 Datainsamling

4.2.1 Data om OA-tidskrifterna

Den 19 februari 2019 samlades all tillgänglig metadata från DOAJ in och ordnades i ett Excel-dokument. Vid tillfället erbjöd DOAJ metadata om 12655 OA-tidskrifter från 121 länder. Data om de länder som OA-förlagen finns i och huruvida de finansieras av APC var här relevant för studien. Information om ursprungsland saknades för två av tidskrifterna, således är det 12653 tidskrifter som ingår i undersökningen. Även OA-tidskrifternas ISSN-nummer spelade en viktig roll i den fortsatta data-insamlingen. Dessa *International Standard Serial Number* fungerar som tidskrifternas ID-nummer och kan således användas för att identifiera tidskrifterna i andra databaser. DOAJ sorterar ISSN och EISSN-nummer separat, där ISSN identifierar den tryckta tidskriften medan EISSN-numret identifierar den elektroniska tidskriften. Då förekomsten av ISSN- och EISSN-nummer i DOAJ ofta överlappar varandra för de tidskrifter där de båda inte finns tillgängliga, samlades samtliga både ISSN och EISSN-nummer in för varje land för att göra bortfallet så litet som möjligt i nästa steg av datainsamlingen. Det gjordes ingen ytterligare avgränsning av materialet, utan DOAJs omfattning blev den naturliga avgränsningen.

4.2.2 Data om var författarna är verksamma

Inför nästkommande steg i datainsamlingen ordnades söksträngar för varje lands ISSN- och EISSN-nummer i separata dokument, där även en uppdelning mellan APC-finansierade och icke APC-finansierade OA-tidskrifter gjordes. I WoS likställs EISSN- med ISSN-nummer och således är sökvägen densamma för de båda. För att undersöka vilka länder de publicerade författarna är verksamma i gjordes därför grupperade sökningar av länders samlade OA-tidskrifters ISSN- och EISSN-nummer i WoS, en sökning för det aktuella landets APC-finansierade OA-tidskrifter och en för landets OA-tidskrifter utan APC. Sökningarna i WoS genomfördes mellan den 26 februari och den 3 mars 2019. De data som WoS erbjuder om länder baseras som tidigare nämnt på det land där författarens arbetsplats är, oftast i form av lärosäte. En artikel med flera författare verksamma i samma land ger således fler författarenheter för landet i insamlad data än en artikel med en ensam författare. Om en författare publicerat flera artiklar kan denne författare förekomma flera gånger i dennes verksamhetslands data och således kan inte datasiffrorna i praktiken likställas med antalet författare, men för läsbarhetens skull använder jag i uppsatsen ordet författare.

4.2.3 Data om var författarna är verksamma inom olika ämnesområden

För att undersöka om det fanns några ämnesmässiga skillnader i var författare som publiceras i OA-tidskrifter är verksamma gjordes ytterligare sökningar i WoS. Här jämfördes var författare som publiceras i OA-tidskrifter i Storbritannien, Indonesien och Brasilien är verksamma, inom tre olika ämnesområden. Dessa tre länder har med råge flest indexerade OA-tidskrifter i DOAJ, men urvalet grundades även i de tre ländernas olika karaktär. Storbritannien är en stark aktör i Global North-kontexten och Indonesien är en produktiv aktör i Global South-kontexten, medan Brasilien är ett land under stark utveckling som ett av de tidigare nämnda BRICS-länderna (Schöpfel 2015).

Ämnesundersökningen utfördes utefter Borgmans (2007) förslag på indelningar av ämnesområdena samhällskunskap, humaniora och medicin (se bilaga 1). Eftersom antalet författare i all naturvetenskap var så omfattande i WoS gjordes en begränsning till den välavgränsade naturvetenskapen medicin. I uppsatsens diskussion är det således medicin som representerar naturkunskapen i resonemangen om de olika ämnesområdena.

För att identifiera vilka WoS-kategorier som förekommer bland OA-tidskrifterna från Brasilien, Storbritannien och Indonesien laddades den 21 mars 2019 WoS-kategorierna för var och ett av länderna ner med hjälp av ISSN och EISSN-nummer för respektive land, vilket sedan sammanställdes. Ämneskategorierna som föll inom någon av Borgmans (2007) disciplindefinitioner sorterades sedan (se bilaga 2). Den 5 april 2019 genomfördes sökningar med hjälp av ISSN och EISSN-nummer för var och en av de tre ländernas APC-finansierade OA-tidskrifter, respektive icke APC-finansierade OA-tidskrifter. Tre omgångar av sökningar gjordes, en omgång avgränsad till de förekommande samhällsvetenskapliga WoS-kategorierna, en omgång med humaniora-kategorierna och en med medicin-kategorierna. För varje sökomgång gjordes sökningar utefter var och en av ländernas APC-finansierade respektive icke APC-finansierade OA-tidskrifter och data om författarnas verksamhetsland laddades ned.

4.2.4 Kompletterande datainsamling

Under analysarbetets gång gjordes två kompletterande datainsamlingar som sedan användes som referenspunkter till sedan tidigare inhämtad data. I analysen av omfattningen av APC-finansierade respektive APC-fria OA-tidskrifter gjordes en kompletterande datainsamling i WoS för att undersöka om fördelningen mellan andelen APC-finansierade OA-tidskrifter respektive de utan APC ser likadan ut på artikelnivå som på tidskriftnivå. Datainsamlingen gjordes den 13 april 2019 med hjälp av sökningar i WoS på ISSN- och EISSN-numren för alla APC-finansierade OA-tidskrifter respektive alla OA-tidskrifter utan APC, samt för de OA-tidskrifter som inte har APC-status definierad i DOAJ-data. Den andra kompletterande datainsamlingen skedde även den med hjälp av WoS. För att jämföra hur den geografiska spridningen av OA-tidskrifter ser ut i relation till tidskriftspublicering i stort, gjordes den 15 april 2019 en sökning på alla tidskrifter indexerade i WoS mellan åren 1999 och 2018 – den period då OA-publiceringen satte fart. Här laddades data om de länder där författarna under denna tidsperiod var verksamma ner.

4.3 Metodreflektion och analysutformning

Som nämnt i avsnitt 3.3 *Dela in världen* är det en geografisk indelning av världen som ligger till grund för presentationen av den geografiska spridningen av OA-tidskrifter och dess författare. Här utgick jag initialt från världsdels-indelningarna i Utrikespolitiska institutets (UI) uppslagsverk Landguiden. UI är ett oberoende institut som även omnämns som en ideell förening som fungerar som en plattform för forskning och information om utrikespolitiska frågor (Utrikespolitiska Institutet u.å.). Landguiden presenterar uppdaterad information om bland annat världens länder (Landguiden u.å.a), och används i undervisning i den svenska skolan (Landguiden u.å.b). I enlighet med den geografiska utgångspunkten i undersökningen sorterades

områden som inte fanns representerade i Landguidens indelning av världsdelar till den geografiskt närmsta världsdelen.

I resultatsammanställningens initiala skede var det således Landguidens indelning i världsdelar som låg till grund för indelningen av länderna, där exempelvis Centralamerika räknas som en del av Nordamerika. Sorteringen av DOAJ-data kunde relativt oproblematiskt göras utefter Landguidens indelning. I sorterandet av WoS-benämningarna av länder blev utmaningarna något större, då det både förekom en del felstavningar, stadsnamn och föråldrade landsbenämningar i insamlad data. Före detta europeiska kolonier, vars självständighetsstatus det i vissa fall råder delade meningar om, blev ytterligare en utmaning i sorterandet. I den mån felstavningarna var enkla att tyda, exempelvis då Brazil stavades Razil, sorterades felstavningarna tillsammans med de rättstavade landsbenämningarna. I några fall där felstavningarna var mer svårtydda (exempelvis "Ausl" och "Ru"), lämnades dessa utanför sammanställningen. Stadsnamn sorterades, i den mån de var unika, utefter det land de tillhör, likaså föråldrade benämningar på länder. Sammanlagt 38 författare (fördelade på 24 olika landsbenämningar) av de över 4 miljoner författarna gick inte att sortera, vilket här kan anses vara ett relativt litet bortfall. Med utgångspunkt i den geografiska indelningen av länder sorterades europeiska kolonier till den världsdelen geografiskt tillhör och således inte till (det ibland ifrågasatta) moderlandet. Bortfallet i sorteringen av WoS-data från den kompletterande insamlingen av alla tidskriftsförfattare mellan 1999 och 2018 var procentuellt mindre. Av de över 40 miljoner författarna blev bortfallet 124 författare (fördelade på 94 olika landsbenämningar).

Ambitionen i analysen var att utöver att undersöka den geografiska spridningen av OA-tidskrifter och dess författare även att undersöka hur internationella tidskrifterna och dess författares karriärer är. Christensen och Ingwersen (1996) diskuterar hur man utefter den geografiska distributionen av vad de omnämner som ursprunget för artiklarna kan mäta hur internationell en specifik tidskrift är (Christensen & Ingwersen 1996). Gingras (2016) resonerar på liknande vis och menar att en indikator på nivån av internationalisering är den geografiska hemvisten för de forskare som publiceras i en given tidskrift (Gingras 2016). I uppsatsens analys modifieras detta mått något. Eftersom det framförallt är respektive världsdels samlade OA-tidskriftspublicering som undersöks i den aktuella uppsatsen, modifieras nämnda tillvägagångssätt till att mäta hur interkontinentala en världsdels samlade OA-tidskrifter är. Utifrån var författarna som är verksamma i respektive världsdelen publicerar sin forskning undersöks vidare hur interkontinentala deras karriärer är. Här undersöks således var geografiskt respektive världsdels samlade författare publicerar sin forskning i OA-tidskrifter. I uppsatsen används vidare begreppet "internationell" även för de interkontinentala relationerna.

Den geografiska spridningen av OA-tidskrifter jämförs i analysen även för APC-finansierade respektive APC-fria OA-tidskrifter. För att ge undersökningen ytterligare en dimension och kontrollera om de generella resultaten stämmer över ämnesgränser, jämförs eventuella skillnader av författares verksamhetsland inom olika ämnesområden. I analysen undersöks eventuella skillnader i den geografiska spridningen mellan olika ämnesområden, såväl som hur mycket som publiceras inom de olika ämnena.

4.4 Metodologiska begränsningar

Vid användning av en insamlingsmetod via databaser krävs till skillnad från exempelvis datainsamling via intervjuer och enkäter inte samarbete med respondenter, utan man är istället beroende av databaser med relevant information (Paisley 1990). En svaghet med materialinsamling via databaser och databasportaler är således risken att det inte finns tillräckligt mycket relevant data. De använda datakällorna DOAJ och WoS valdes ut på grund av att de i sammanhanget tillhandahåller relevant information för att svara på forskningsfrågorna.

Ett visst bortfall uppstod i datainsamlingen, vilket till viss del nämnts i tidigare avsnitt. I DOAJs metadata saknades information om eventuell APC-finansiering för 58 tidskrifter, vilket kan anses vara relativt lågt i relation till de sammanlagt 12655 OA-tidskrifterna. För sökningarna i WoS förekom ett relativt stort bortfall, förmodligen på grund av WoS tidigare nämnda indexeringskriterier. Av de 121 länder som fanns representerade i data från DOAJ, fanns 94 representerade i WoS. Av de länder som inte fanns representerade tillhör åtta i Afrika (Angola, Ghana, Kamerun, Kenya, Kongo-Kinshasa, Mali, Sydsudan och Zimbabwe), nio Asien (Iran, Oman, Qatar, Taiwan, Kazakstan, Kirgizistan, Libanon, Mongoliet och Vietnam), tre Europa (Albanien, Azerbajdzjan och Georgien) och fem Nordamerika (Bahamas, Barbados, Guatemala, Jamaica och Puerto Rico).

Vidare har olika discipliners publiceringskulturer påverkat vilken data som kunnat samlas in. Exempelvis publicerar man i naturvetenskap mer internationellt och på engelska i artikelform medan man i samhällsvetenskap och humaniora publicerar mer nationellt i monografier på det egna språket (Ball 2018). Eftersom det är tidskrifter som undersöks, vilka består av vetenskapliga artiklar, blir det en övervikt av naturvetenskapliga tidskrifter. Denna disciplins internationella publiceringskaraktär talar ytterligare för att det är fler naturvetenskapliga än samhällsvetenskapliga och humanistiska tidskrifter som undersöks. Det finns även en skillnad i antalet författare per verk mellan olika discipliner. I humaniora och samhällsvetenskap finns det ofta en ensam författare bakom ett verk medan man i naturvetenskap och medicin ofta publicerar verk tillsammans med andra forskare (Ball 2018). Således är antalet författare inom naturvetenskapen som undersöks fler. Vidare bör understrykas att eftersom studien endast undersöker forskning publicerad i tidskrifter, kan inga slutsatser dras för forskning i stort, då publicering i exempelvis böcker faller bort.

Eftersom inget känsligt material används i undersökning är de etiska överväganden som är viktiga i studier som involverar informanter inte nödvändiga i denna undersökning. Vad som däremot alltid är relevant att ta hänsyn till, oberoende av metod och empiriskt material, är vad Vetenskapsrådet (2017) omnämner som forskareetik eller intern forskningsetik. Den forskareetik som blir mest relevant i denna studie är att undvika vetenskaplig oredelighet, vilket exempelvis innebär förfalskning eller förfining av data. Det är även relevant för mig att reflektera kring mitt uppträdande i rollen som "forskare" (Vetenskapsrådet 2017). Det självreflexiva förhållningssättet blir här en del av forskaretiken, där jag exempelvis är medveten om att jag som en del av *Global North* också oundvikligen utgår från det perspektivet. I enlighet med den goda forskningsseden är det även av vikt att vara medveten om att även om studien inte påverkar människor direkt, kan resultaten indirekt påverka och gagna människor (Vetenskapsrådet 2017).

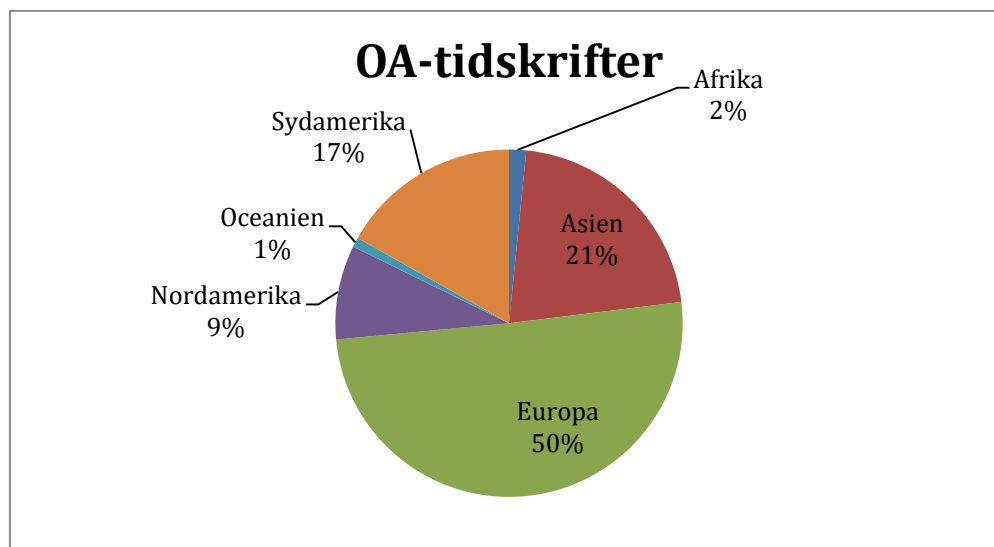
5. Resultat och analys

5.1 OA-tidskrifter och dess författare

5.1.1 Var OA-tidskrifter publiceras

Av de totalt 12653 undersökta OA-tidskrifterna som finns indexerade i DOAJ är hälften publicerade av europeiska förlag. I figur 1 här nedan presenteras procentandelarna för respektive världsdel.

Figur 1. Andel OA-tidskrifter fördelat på världsdelarna

Källa: Metadata nedladdat via <https://www.doaj.org/> [2019-02-19]

Endast 112 stycken av OA-tidskrifterna publiceras i Oceanien, vilken motsvarar en knapp procent av det totala antalet OA-tidskrifter. I Europa finns det betydligt fler både länder och människor än vad det gör i Oceanien, vilket till viss del förklarar varför så många fler OA-tidskrifter publiceras i Europa. Afrika står för knappt 2% av OA-tidskrifterna med sina 201 stycken, trots att det finns lika många länder och än mer människor i Afrika än vad det finns i Europa. Här kan ekonomiska och post-kolonistiska perspektiv bidra till en större förståelse för resultaten, vilket diskuteras vidare senare i analysavsnittet. Den tydliga dominansen av europeiska tidskrifter kan vidare förstås i kontexten av den politik kring OA som förs i Europa. Här bör inte minst de optimistiska visioner om OA som EU-kommissionen presenterar nämnas (Haider 2018). Av de europeiska länderna står Storbritannien för överlägset flest OA-tidskrifter med sina 1488 stycken, medan Spanien och Polen som kommer näst på tur publicerar 685 respektive 556 OA-tidskrifter. Storbritanniens höga antal OA-

tidskrifter skulle kunna förstås i kontexten av den tidigare nämnda Finch-rapporten, som berör de ställningstaganden för OA som den brittiska regeringen tagit till sig (Finch 2012).

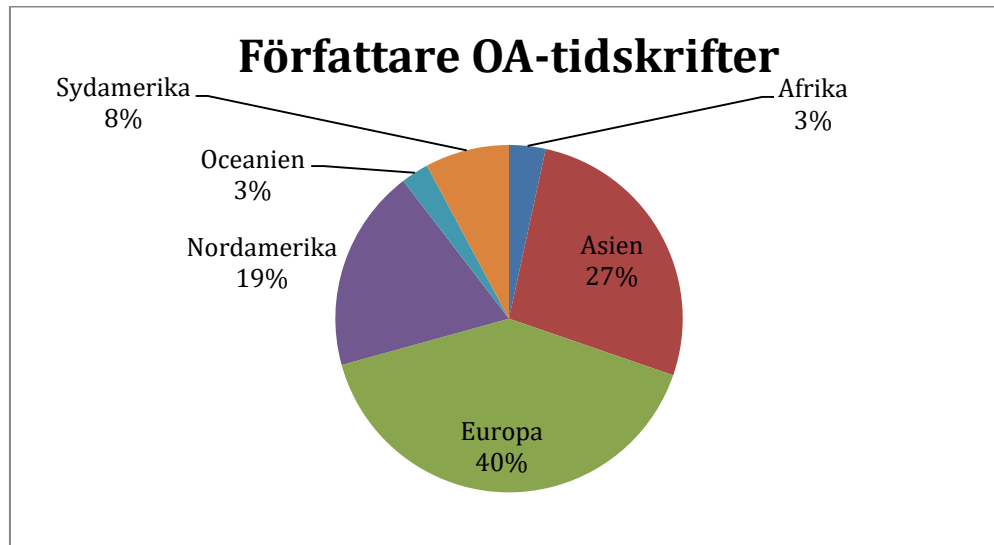
Asien är den världsdel med näst flest OA-tidskrifter med 21% av den totala produktionen i världen. Här är det inte de två asiatiska BRICS-länderna Kina och Indien som producerar flest OA-tidskrifter, utan det är Indonesien med sina 1402 stycken, vilket motsvarar drygt hälften av alla OA-tidskrifter som publiceras i världsdelens. Indien kommer dock på tredje plats med sina 263 tidskrifter, efter Iran som publicerar 470 stycken. Kina kommer på fjärde plats med 93 OA-tidskrifter. I Sydamerika är Brasilien de största producenterna av OA-tidskrifter med sina 1317 OA-tidskrifter, vilket är närmre 62% av världsdelens totalt 2131 OA-tidskrifter. Brasilien är det BRICs-land med flest OA-tidskrifter, vilket vidare skulle kunna förklaras med landets progressiva förhållningssätt till OA. I början av 2000-talet lanserades en tidskrifts-server i Brasilien, SciELO, som sedermera kom att växa till att bli en slags plattform för OA-publicering som inte bara används för tidskrifter i grannländerna, utan även i andra delar av världen (Schöpfel 2015). Med sina 17% av OA-tidskrifterna står Sydamerika för fler tidskrifter än Nordamerika som publicerar 9% av världens OA-tidskrifter. Nordamerika hamnar således inte bara efter Europa, utan även efter både Sydamerika och Asien. OA-tidskrifter förefaller inte ha slagit igenom i Nordamerika med riktigt samma kraft som de har i framförallt Europa. Utifrån Browns (2008) perspektiv på världsekonomin och hennes konstaterande att "kapitalismens ställning är närmast totalitär" (Brown 2008, s.15-16) finns en möjlig förklaring i att de kommersiella tidskriftsförlagen i framförallt kapitalistiska USA är skeptiska mot formatet OA-tidskrifter. En annan förklaring skulle kunna vara att OA-publiceringen USA snarare sker i OA-repositorier. Som tidigare nämnt är det den gröna vägen till OA som den amerikanska forskningsfinansieraren NIH ser som den givna OA-vägen (Suber 2008).

Förlagen som publicerar OA-tidskrifter ligger inte alltid på samma geografiska plats som författarna är verksamma på. Således kan inte den geografiska aspekten av forskarnas aktörskap undersökas utifrån data om var OA-tidskrifterna publiceras. Här nedan presenteras den del av studien som undersöker var författarna är verksamma.

5.1.2 Var författarna är verksamma

Av de totalt 4 234 305 författarna i det insamlade materialet är den största andelen verksamma i Europa, närmare bestämt 40%. Vidare är 19% verksamma i Nordamerika, vilket visar att en större andel författare är verksamma där än andelen OA-tidskrifter som publiceras där. Nordamerika och Europa står dock tillsammans för lika stor andel av OA-tidskrifterna som de står för andelen av författare, med 59% av varje. Fler författare är verksamma i Asien än i Nordamerika, 27% av det totala antalet. I figur 2 presenteras andelen författare fördelat på respektive världsdel.

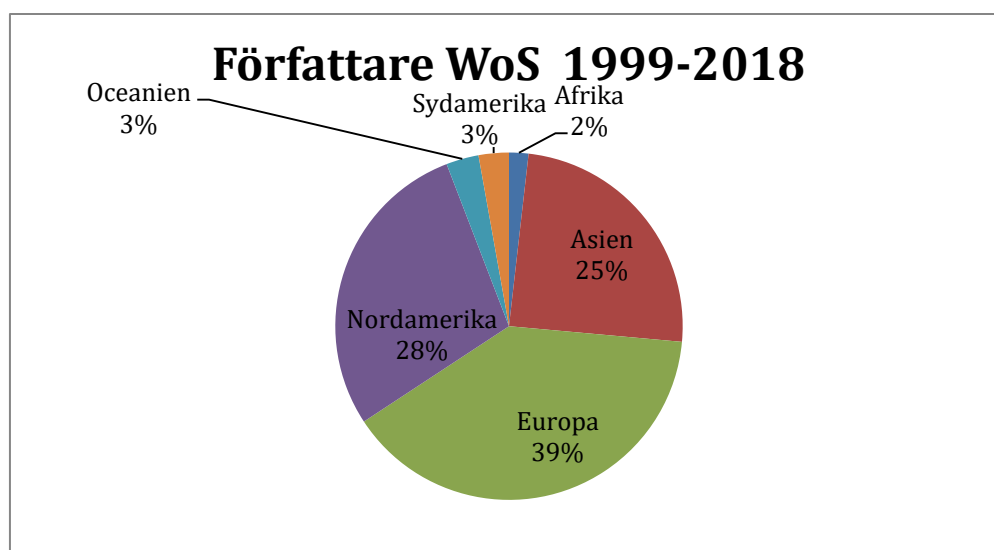
Figur 2. Andel författare publicerade i OA-tidskrifterna fördelat på världsdelarna

Källa: Metadata nedladdat via <http://apps.webofknowledge.com> [från 2019-02-26 till 2019-03-03]

För att få en referenspunkt att jämföra resultaten i figur 2 med har den geografiska fördelningen av författare i alla tidskrifter indexerade i WoS mellan 1999 och 2018 sammanställts i figur 3. Här presenteras således sammanlagt 40 168 166 författare som publicerats i både OA-tidskrifter och i avgiftsbelagda tidskrifter.

Figur 3. Andel författare publicerade i alla tidskrifter i WoS 1999-2018 fördelat på världsdelarna

Källa: Metadata nedladdat via <http://apps.webofknowledge.com> [2019-04-15]

Den största skillnaden i den geografiska spridningen av författare är att en större andel av den totala mängden författare är verksamma i Nordamerika, 28% i jämförelse med 19% av författarna som publiceras i OA-tidskrifter. Andelen författare verksamma i de andra världsdelarna är antingen densamma, eller mindre i fråga om den totala mängden författare. Den högre andelen nordamerikanska författare bland den totala mängden tidskrifter visar att siffrorna för OA-tidskrifterna inte endast beror på att det är färre länder och människor i USA än i exempelvis Europa, utan att författarna är mindre benägna att publicera sig i OA-tidskrifter. Som

tidigare nämnt förefaller OA-tidskrifter inte ha slagit igenom i någon större utsträckning i Nordamerika, vilket med siffrorna för författarna blir ytterligare tydligt.

Författarna är som tidigare nämnt inte alltid verksamma i det land där de publicerar sina forskningsresultat. För att undersöka detta vidare presenteras i tabell 1 varje världsdelens OA-tidskrifters författare fördelat på de världsdelar där författarna är verksamma. Här används den modifierade versionen av Gingras (2016) idé om att mäta internationalitet utefter hur stor andel av artiklarna som producerats utanför det land tidskriften publiceras i (Gingras 2016) – här utefter den andel av en världsdelens samlade OA-tidskrifter som publicerar författare verksamma utanför världsdelens. I tabellen är dock andelarna uppdelade på världsdelarna med andelen verksamma i den egna världsdelens fetmarkerade.

Tabell 1: Andel av varje världsdelens OA-tidskriftsförfattare som är verksamma i respektive världsdel. Den egna världsdelens författarandel är fetmarkerad.

	OA-tidskrifter Afrika	OA-tidskrifter Asien	OA-tidskrifter Europa	OA-tidskrifter Nordamerika	OA-tidskrifter Oceanien	OA-tidskrifter. Sydamerika
Verksamma Afrika	66,60%	2,67%	2,74%	2,91%	1,44%	0,71%
Verksamma Asien	13,68%	77,51%	25,55%	23,30%	35,65%	4,07%
Verksamma Europa	12,77%	10,08%	48,78%	33,13%	24,51%	9,49%
Verksamma Nordamerika	4,86%	7,70%	17,37%	33,63%	20,91%	6,49%
Verksamma Oceanien	1,36%	1,31%	2,56%	3,57%	16,25%	0,40%
Verksamma Sydamerika	0,73%	0,73%	3,00%	3,46%	1,25%	78,90%

Källa: Metadata nedladdat via <http://apps.webofknowledge.com> [från 2019-02-26 till 2019-03-03]

De sydamerikanska, asiatiska och afrikanska OA-tidskrifterna publicerar störst andel författare från de egna världsdelarna. Dessa tre världsdelar kan i stora drag klassas som Global South. Den stora andelen författare från den egna världsdelens i de egna OA-tidskrifterna kan delvis vara ett resultat av en lokal prägel på forskningssystemet i områdena, vilket Pavan och Barbosa (2018) kommit fram till är fallet i Brasilien. De benämner Brasiliens publicering som endogen², ett ord som även i denna uppsats används för att beskriva en aktivitet inom ett givet system – här publicering inom exempelvis Sydamerika.

Resultaten kan också tyda på att författarna i Global North inte anser att tidskrifterna i Global South är lämpliga att publicera sin forskning i. Vidare har de oceaniska OA-tidskrifterna störst andel författare som är verksamma utanför den egna världsdelens, där är det framförallt asiater som publiceras, men även fler européer och nordamerikaner än oceanier. I nordamerikanska OA-tidskrifter publiceras lika många européer som nordamerikaner, men även en hel del asiater. Knappt hälften av

² Ord lånat från biologin som betyder ”inifrån kommande, bildad eller framkallad inne i det system man studerar” Nationalencyklopedin (u.å.).

författarna som publiceras i europeiska OA-tidskrifter är verksamma i Europa, övriga är framförallt verksamma i Asien och Nordamerika.

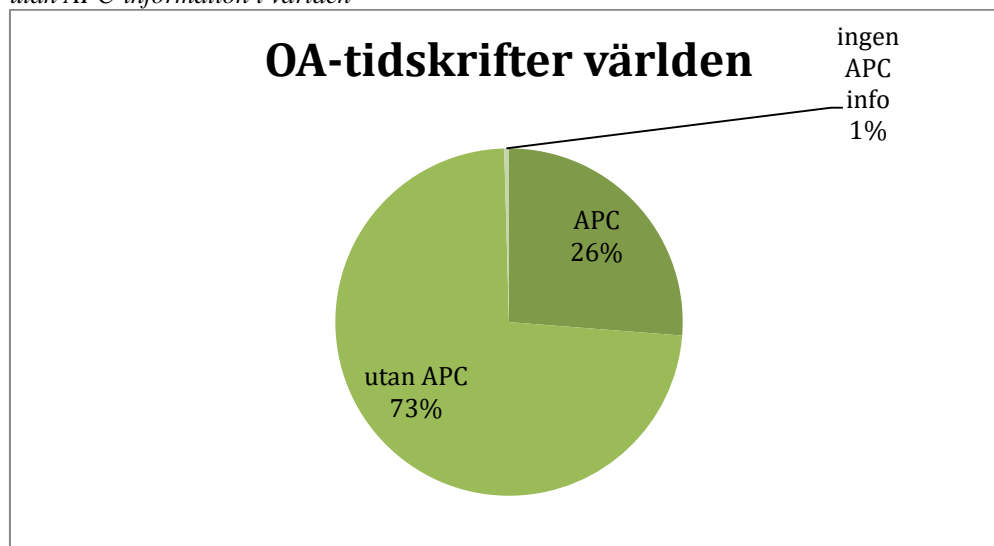
I en jämförelse av hur internationellt världsdelarna publicerar blir det tydligt att det framförallt är européerna, nordamerikanerna och asiaterna som syns i alla de andra världsdelarnas tidskrifter, om än i olika hög grad. Oceanierna som aktörer är inte närvarande i någon större omfattning ens i den egna världsdelen och än mindre i andra världsdelar. Afrikanerna och sydamerikanerna som är desto starkare aktörer i de egna världsdelarna är även de frånvarande som aktörer utanför den egna världsdelen. Både ekonomi och endogena forskningssystem kan ligga bakom dessa resultat, men utifrån Spivaks (1999) neokoloniala resonemang om aktörskap kan de förklaras med att människor från tidigare koloniserad mark inte ses som aktörer när det kommer till kunskap (Spivak 1999). Således är kunskapen som exempelvis afrikanska forskare producerar i form av tidskriftsartiklar inte lika mycket värd att publicera i en nordamerikansk tidskrift som en europés artikel är.

5.2 APC-finansierade och icke APC-finansierade OA-tidskrifter

5.2.1 Var OA-tidskrifter med respektive utan APC publiceras

Av de totalt 12653 undersökta OA-tidskrifterna är 3320 stycken APC-finansierade, 9277 stycken inte APC-finansierade samt 56 stycken har inte någon APC-information registrerad (figur 4).

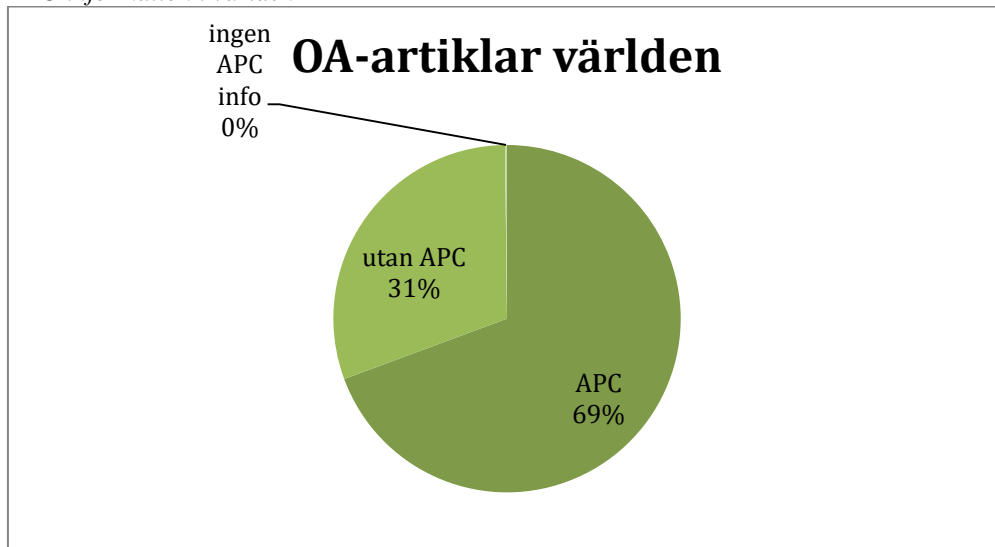
Figur 4. Andel APC-finansierade och icke APC-finansierade OA-tidskrifter, samt andel OA-tidskrifter utan APC-information i världen

Källa: Metadata nedladdat via <https://www.doaj.org/> [2019-02-19]

OA-tidskrifterna utan APC-finansiering dominerar således bland OA-tidskrifterna som finns indexerade i DOAJ. På artikelnivå är istället antalet artiklar i APC-finansierade OA-tidskrifter fler (figur 5).

Figur 5. Andel APC-finansierade och icke APC-finansierade OA-artiklar, samt andel OA-artiklar utan APC-information i världen

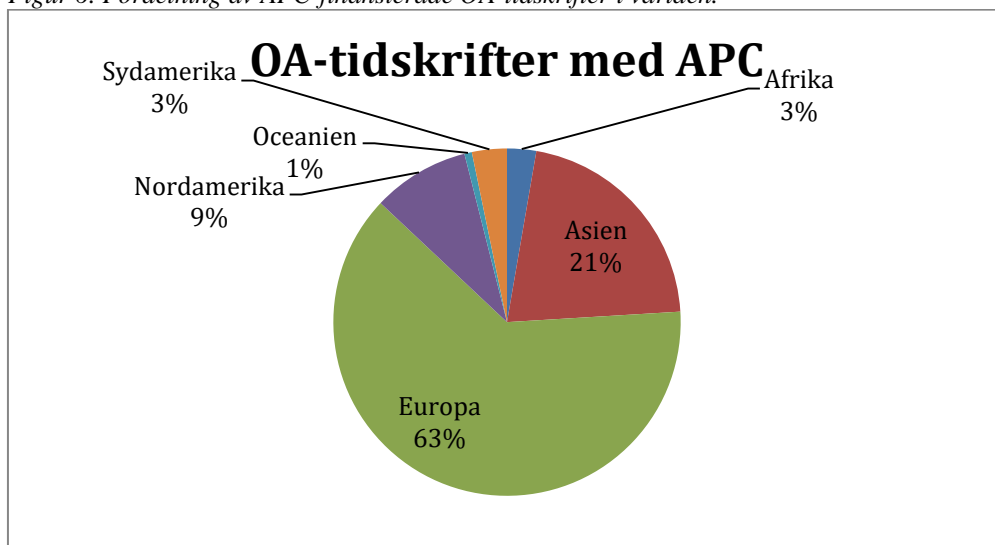

Källa: Metadata nedladdat via <http://apps.webofknowledge.com> [2019-04-13]

Precis som Fuchs och Sandoval (2013) skriver finns det fler tidskrifter som inte är APC-finansierade än som är det, vilket de menar visar att den rådande diskursen kring APC-finansieringens dominerande position inte stämmer med hur det ser ut i verkligheten (Fuchs & Sandoval 2013). Vad som däremot ligger i linje med uppfattningen om att APC-finansieringen är den främsta vägen för OA-tidskrifter är siffrorna på artikelnivå från WoS. Resultaten tyder på att det publiceras ett större antal artiklar i APC-finansierade OA-tidskrifter än i de APC-fria.

I den fortsatta resultatframställningen har de 56 tidskrifter vars APC-information inte finns tillgänglig i DOAJ-data uteslutits. Av dem är 7 asiatiska, 38 europeiska och 11 sydamerikanska. Vid en uppdelning av OA-tidskrifterna i APC-finansierade respektive icke APC-finansierade OA-tidskrifter framkommer det att Europa, som står för hälften av det totala antalet OA-tidskrifter, står för 63% av de APC-finansierade (figur 6).

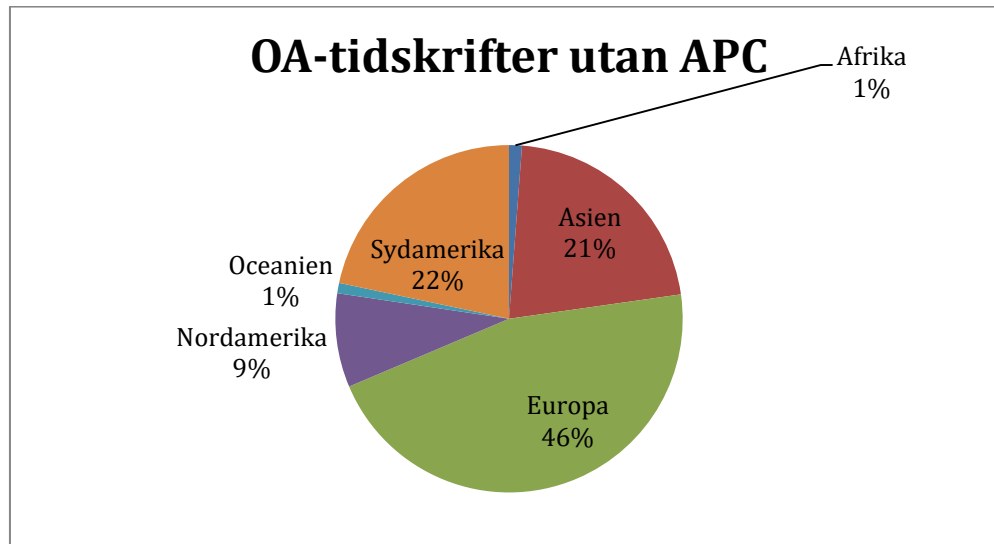
Figur 6. Fördelning av APC-finansierade OA-tidskrifter i världen.

Källa: Metadata nedladdat via <https://www.doaj.org/> [2019-02-19]

Av de OA-tidskrifter som inte är APC-finansierade står Europa istället för 46% av publiceringen. En annan skillnad är att Sydamerika är starkare bland de OA-tidskrifter som inte är APC-finansierade än vad de är bland de APC-finansierade, 22% av de icke APC-finansierade i jämförelse med 3% av de APC-finansierade (figur 6 & 7).

Figur 7. Fördelning av OA-tidskrifter utan APC i världen.

Källa: Metadata nedladdat via <https://www.doaj.org/> [2019-02-19]

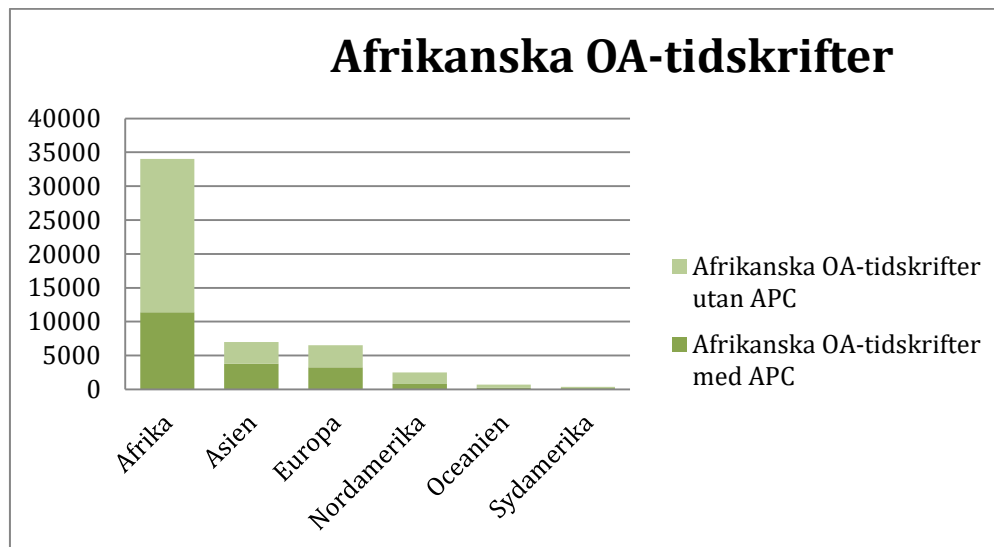
Jämförelsen av den geografiska spridningen av OA-tidskrifter med respektive utan APC-finansiering visar att den APC-fria vägen till publicering i OA-tidskrifter framförallt gynnar Sydamerika. Världsdelens fokus på allmän finansiering av OA-tidskrifter (Haider 2018) är förmodligen en stor del av anledningen bakom detta resultat.

5.2.2 Var författarna som publiceras i OA-tidskrifter med respektive utan APC är verksamma

I alla världsdelar förutom i Oceanien och Nordamerika är det författare verksamma i den egna världsdelen som med råge står för störst andel av den totala publiceringen i respektive världsdels OA-tidskrifter. Nedan presenteras figurer som illustrerar var författare som publiceras i varje världsdels APC-finansierade respektive icke APC-finansierade tidskrifter är verksamma (figur 8-13). Notera att de lodräta axlarna har olika skala i de olika figurerna.

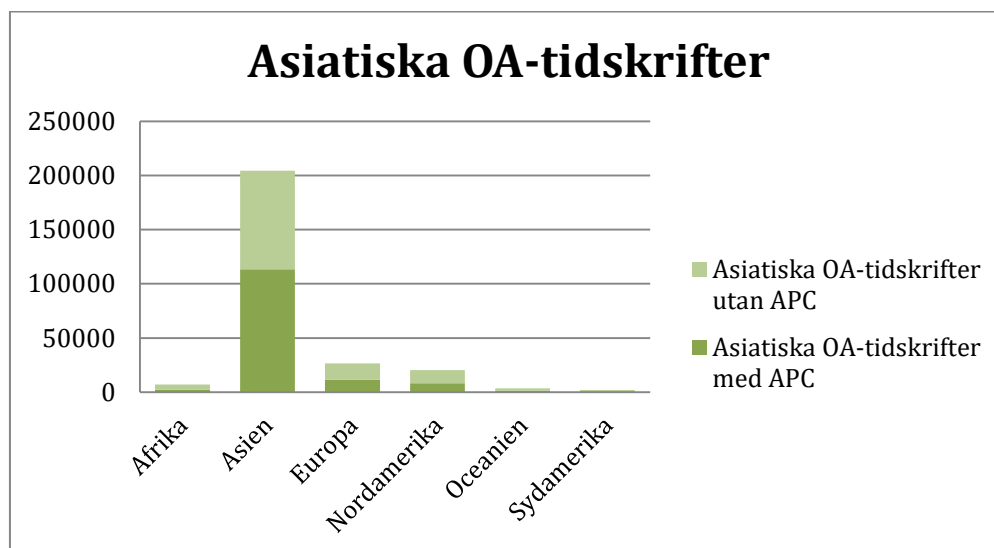
Figur 8. Antal författare som publicerar i afrikanska OA-tidskrifter, i APC-finansierade respektive icke APC-finansierade.

Källa: Metadata nedladdat via <http://apps.webofknowledge.com> [från 2019-02-26 till 2019-03-03]

I de afrikanska OA-tidskrifterna är det som tidigare konstaterat en stor majoritet inhemska författare som publiceras. En majoritet av dessa är OA-tidskrifter utan APC. Asien och Europa är de världsdelar utanför Afrika som publicerar mest i världsdelen, men för dessa världsdelar publicerar en större andel författare i APC-finansierade OA-tidskrifter.

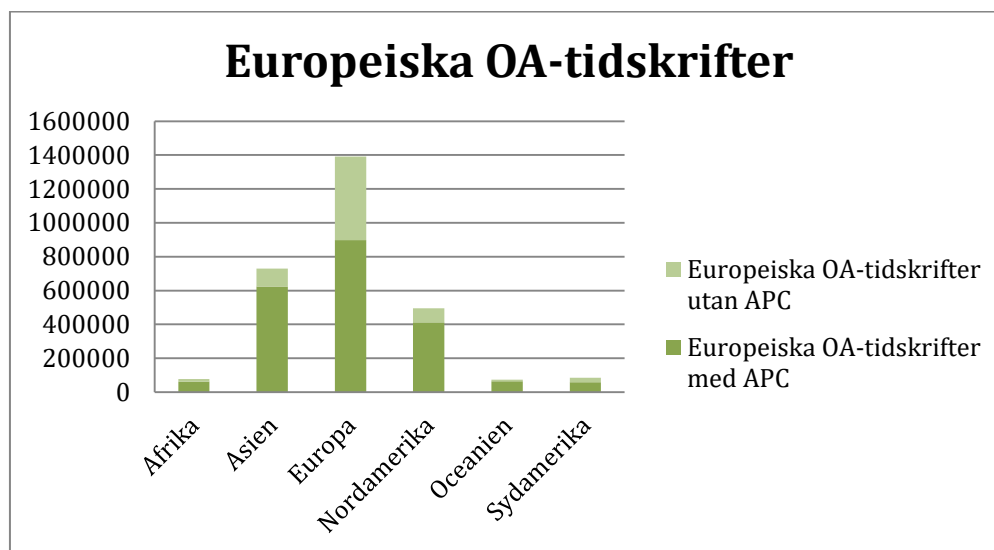
Figur 9. Antal författare som publicerar i asiatiska OA-tidskrifter, APC-finansierade respektive icke APC-finansierade.

Källa: Metadata nedladdat via <http://apps.webofknowledge.com> [från 2019-02-26 till 2019-03-03]

Även i de asiatiska OA-tidskrifterna dominerar världsdelens egna författare produktionen, men här har istället APC-finansieringen ett visst övertag.

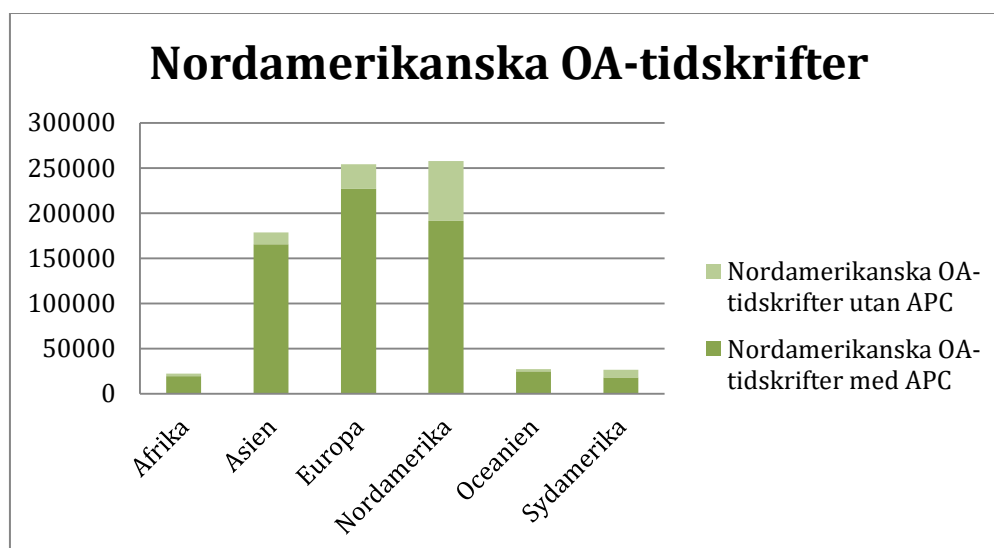
Figur 10. Antal författare som publicerar i europeiska OA-tidskrifter, APC-finansierade respektive icke APC-finansierade.

Källa: Metadata nedladdat via <http://apps.webofknowledge.com> [från 2019-02-26 till 2019-03-03]

Europa är en av de världsdelar som har mer internationella OA-tidskrifter, med en hel del författare från framförallt Asien och Nordamerika som publiceras i världsdelens OA-tidskrifter. De europeiska författarna är dock i majoritet och så är även publiceringen i APC-finansierade OA-tidskrifter. Av de utomeuropeiska författarna som publiceras i europeiska OA-tidskrifter gör en större andel det i APC-finansierade sådana än andelen bland de europeiska författarna.

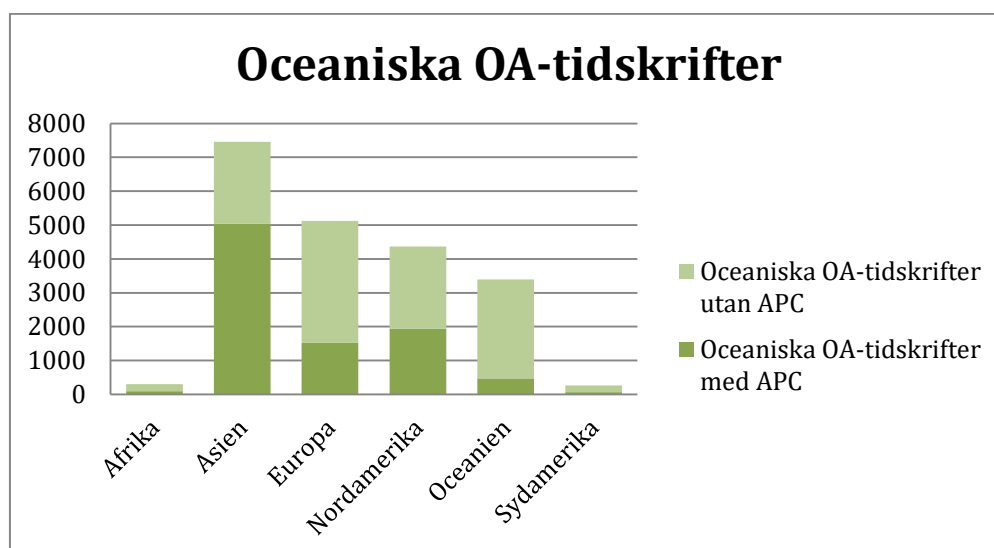
Figur 11. Antal författare som publicerar i nordamerikanska OA-tidskrifter, APC-finansierade respektive icke APC-finansierade.

Källa: Metadata nedladdat via <http://apps.webofknowledge.com> [från 2019-02-26 till 2019-03-03]

I Nordamerika publiceras som tidigare noterat nästan lika många européer som nordamerikaner. APC-finansierade OA-tidskrifter dominerar stort, om än någon mindre i de OA-tidskrifter som nordamerikanerna själva publiceras i.

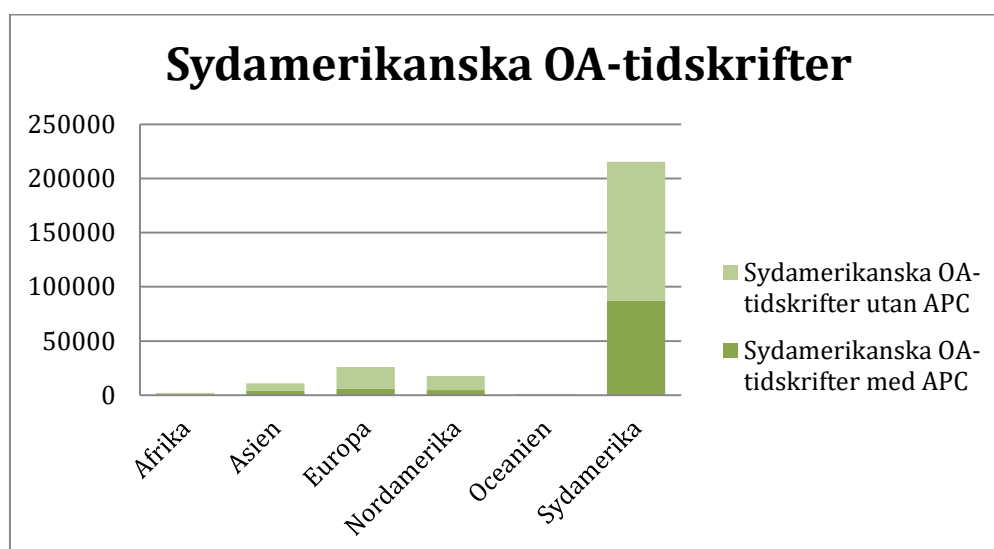
Figur 12. Antal författare som publicerar i oceaniska OA-tidskrifter, APC-finansierade respektive icke APC-finansierade.

Källa: Metadata nedladdat via <http://apps.webofknowledge.com> [från 2019-02-26 till 2019-03-03]

I Oceaniens OA-tidskrifter är det framförallt de geografiska grannarna i Asien som publiceras, men även många européer och nordamerikaner. De oceaniska författarna själva kommer först på fjärdeplats av de sex världsdelarna när det kommer till var författarna är verksamma. Med undantag för de asiatiska författarna sker publiceringen främst i OA-tidskrifter utan APC-finansiering.

Figur 13. Antal författare som publicerar i sydamerikanska OA-tidskrifter, APC-finansierade respektive icke APC-finansierade.

Källa: Metadata nedladdat via <http://apps.webofknowledge.com> [från 2019-02-26 till 2019-03-03]

Som tidigare nämnts är det till stor del sydamerikanska författare som står för publiceringen i Sydamerikas OA-tidskrifter. Vidare är den APC-fria OA-publiceringen stark i världsdelen.

Ovan presenterade figurer sammanställs nedan i tabell 2 och 3 för vidare jämförelse.

Tabell 2: Andel av varje världsdelens OA-tidskriftsförfattare (publicerade i OA-tidskrifter med APC) som är verksamma i respektive världsdel. Den egna världsdelens författarandel är fetmarkerad.

	OA-tidskr. med APC Afrika	OA-tidskr. med APC Asien	OA-tidskr. med APC Europa	OA-tidskr. med APC Nordamerika	OA-tidskr. med APC Oceanien	OA-tidskr. med APC Sydamerika
Verksamma Afrika	58,01%	1,72%	2,98%	3,02%	1,02%	0,53%
Verksamma Asien	19,21%	82,37%	29,43%	25,59%	55,10%	4,06%
Verksamma Europa	16,52%	8,27%	42,33%	35,10%	16,78%	5,83%
Verksamma Nordamerika	3,97%	6,07%	19,46%	29,62%	21,21%	4,71%
Verksamma Oceanien	1,29%	1,02%	3,06%	3,86%	5,13%	0,21%
Verksamma Sydamerika	0,99%	0,56%	2,73%	2,81%	0,76%	84,67%

Källa: Metadata nedladdat via <http://apps.webofknowledge.com> [från 2019-02-26 till 2019-03-03]

Tabell 3: Andel av varje världsdelens OA-tidskriftsförfattare (publicerade i OA-tidskrifter utan APC) som är verksamma i respektive världsdel. Den egna världsdelens författarandel är fetmarkerad.

	OA-tidskr. utan APC Afrika	OA-tidskr. utan APC Asien	OA-tidskr. utan APC Europa	OA-tidskr. utan APC Nordamerika	OA-tidskr. utan APC Oceanien	OA-tidskr. utan APC Sydamerika
Verksamma Afrika	71,96%	3,72%	2,01%	2,34%	1,76%	0,81%
Verksamma Asien	10,24%	72,18%	14,32%	10,99%	20,56%	3,99%
Verksamma Europa	10,43%	12,07%	67,45%	22,55%	30,52%	11,71%
Verksamma Nordamerika	5,41%	9,48%	11,33%	55,15%	20,67%	7,57%
Verksamma Oceanien	1,40%	1,63%	1,10%	2,02%	24,87%	0,52%
Verksamma Sydamerika	0,57%	0,92%	3,78%	6,98%	1,63%	75,41%

Källa: Metadata nedladdat via <http://apps.webofknowledge.com> [från 2019-02-26 till 2019-03-03]

I både de asiatiska och de sydamerikanska OA-tidskrifterna är det en större andel författare från de egna världsdelarna som publiceras i de APC-finansierade OA-tidskrifterna än i de utan APC, runt tio procentenheter mer för var och en av världsdelarna. I de andra världsdelarna publicerar en större andel författare från den egna världsdelens i OA-tidskrifterna utan APC. I afrikanska OA-tidskrifter står författare från den egna världsdelens för 71,96% av publiceringen i de utan APC, medan de står för 58,01% av publiceringen i APC-finansierade OA-tidskrifter. Skillnaden för de europeiska författarna i de europeiska OA-tidskrifterna är än större: medan 67,45% av författarna i de APC-fria europeiska OA-tidskrifterna är verksamma i Europa, är andelen i de APC-finansierade 42,33%. Även i de Nordamerikanska OA-tidskrifterna är skillnaden stor, 29,62% av författarna i de APC-finansierade är nordamerikaner, medan mer än hälften av författarna i de APC-fria OA-tidskrifterna är verksamma i Nordamerika, 55,15%. Utifrån Gingras (2016)

modifierade mått om internationalitet gör förekomsten av APC majoriteten av världsdelen OA-tidskrifter mer internationella, då andelen författare från andra världsdelen än den egna står för en större del av publiceringen i de APC-finansierade OA-tidskrifterna än vad de gör i de utan APC.

I Tabell 4 har alla författarna sammanställts utefter den världsdelen som de är verksamma i, oberoende av vilken världsdels OA-tidskrifter deras forskning publiceras i. Indelningen presenteras här enbart utefter huruvida de har publicerats i APC-finansierade OA-tidskrifter respektive i OA-tidskrifter utan APC.

Tabell 4: Andel författare verksamma i respektive världsdelen som publiceras i APC-finansierade respektive icke APC-finansierade OA-tidskrifter

	APC-finansierade OA-tidskr.	OA-tidskr. utan APC
Verksamma Afrika	38,42%	61,58%
Verksamma Asien	52,25%	47,75%
Verksamma Europa	74,29%	25,71%
Verksamma Nordamerika	84,33%	15,67%
Verksamma Oceanien	43,70%	56,30%
Verksamma Sydamerika	37,70%	62,39%

Källa: Metadata nedladdat via <http://apps.webofknowledge.com> [från 2019-02-26 till 2019-03-03]

Här framgår det att författare verksamma i Afrika, Sydamerika och Oceanien till största del publicerar sin forskning i APC-fria OA-tidskrifter, medan författare i Europa och Nordamerika i större utsträckning publicerar i APC-finansierade OA-tidskrifter. Författarna som är verksamma i Asien publicerar ungefär lika mycket i båda, med en viss övervikt i de APC-finansierade OA-tidskrifterna. Utifrån dessa siffror framgår det att författare i Europa och Nordamerika är starka aktörer som producenter i de tidskrifter där det krävs att forskarna genom sina institutioner har ekonomiska möjligheter att betala för publicering. Författarna verksamma i Afrika, Sydamerika och till viss del även Oceanien syns framförallt som aktörer i de APC-fria OA-tidskrifterna, vilket visar hur den APC-fria vägen till publicering i OA-tidskrifter möjligen är bättre lämpade i dessa delar av världen.

5.3 Den geografiska spridningen av författare inom olika ämnesområden i Brasilien, Indonesien och Storbritannien

För att vidare undersöka huruvida det finns skillnader i den geografiska spridningen av författare som publicerar i OA-tidskrifter inom olika ämnesområden, analyseras i detta avsnitt publiceringen i Brasiliens, Indonesiens och Storbritanniens OA-tidskrifter inom ämnesområdena medicin, samhällsvetenskap och humaniora. I tabell 5 presenteras det antal författare som publiceras i respektive lands OA-tidskrifter inom de tre ämnesområdena. Med råge flest författare publiceras i Storbritanniens APC-finansierade OA-tidskrifter inom medicin, hela 445 207 stycken, i jämförelse med 2616 i APC-finansierade samhällsvetenskapliga OA-tidskrifter och 1371 i APC-finansierade humanioratidskrifter i Storbritannien. Varken i Brasilien eller i Indonesiens återfinns författare inom humaniora som publiceras i APC-finansierade OA-tidskrifter, men desto fler publiceras i de APC-fria humaniora-tidskrifterna. I Storbritanniens OA-tidskrifter publiceras en majoritet av författarna i APC-finansierade OA-tidskrifter inom alla tre ämnesområdena, medan förhållandena ser

omvända ut i både Brasilien och Indonesien. Brasiliens APC-fria OA-tidskrifter publicerar mer än dubbelt så många författare som Storbritanniens motsvarighet gör, medan Brasilien på APC-sidan ser betydligt blygsammare ut med 18 120 författare i relation till Storbritanniens 445207 APC-finansierade medicin-tidskrifter, vilket motsvarar drygt 4%. I de APC-fria OA-tidskrifterna inom humaniora publicerar Brasilien mer än tio gånger så många författare än vad Storbritannien gör. Indonesien står för de mest blygsamma antalen publicerade författare, men det går ändå att uttyda att OA-tidskrifterna utan APC publicerar betydligt fler författare än vad de APC-finansierade gör. Precis som i övriga Europa dominerar således APC-finansieringen i Storbritannien, medan den APC-fria vägen dominerar i Brasilien såväl som i Sydamerika i stort. Medicin-publiceringen är dominerande i alla tre länderna, vilket kan bero på de olika disciplinernas publiceringskulturer. Inom naturvetenskapen, som medicin enligt Borgmans (2007) definition faller inom, publicerar man både mer internationellt och mer i artikelform än vad man gör inom samhällskunskapen och humaniora. Dessutom är man inom naturvetenskapen oftare fler författare bakom varje artikel (Ball 2018; Borgman 2007).

Tabell 5: Antal författare publicerade inom respektive lands OA-tidskrifter utefter ämnesområden

	Brasilien		Indonesien		Storbritannien	
	APC	utan APC	APC	utan APC	APC	utan APC
Medicin	18 120	34 706	825	1 074	445 207	13 494
Samhällsvetenskap	513	5 417	86	227	2 616	1 426
Humaniora	-	6100	-	162	1 371	504

Källa: Metadata nedladdat via <http://apps.webofknowledge.com> [2019-04-05]

För att jämföra hur internationella respektive lands OA-tidskrifter är presenteras i tabell 6 andelen inhemska författare som publiceras i respektive OA-tidskriftskategori. Här är Gingras (2016) mått på internationalitet inte modifierat fullt ut, då det i detta fall är en jämförelse på landsnivå som görs – dock är det hela landets OA-tidskriftsproduktion inom respektive ämnesområde som undersöks och således inte enstaka tidskrifter som är vad Gingras (2016) själv undersöker.

Tabell 6: Andel verksamma författare i samma land som OA-tidskrifterna är publicerade

	Brasilien		Indonesien		Storbritannien	
	APC	utan APC	APC	utan APC	APC	utan APC
Medicin	74,80 %	74,38%	89,94%	73,46%	7,39%	13,13%
Samhällsvetenskap	82,65%	71,72%	72,09%	56,83%	8,26%	10,17%
Humaniora	-	75,31%	-	43,83%	10,28%	27,18%

Källa: Metadata nedladdat via <http://apps.webofknowledge.com> [2019-04-05]

I Brasilien är majoriteten av författarna inom alla tre undersökta ämnesområden också verksamma i Brasilien, både bland de APC-finansierade OA-tidskrifterna och bland de utan APC – vilket ligger i linje med tidigare resultat om hur Sydamerika i stort publicerar. Även i Indonesien är majoriteten av författarna inom alla tre undersökta ämnesområden verksamma i det egna landet. Inom humaniora utan APC-finansieringen är andelen inhemska författare i Indonesien något mindre, men dock fortfarande en majoritet. I Storbritannien är den geografiska spridningen av författare betydligt större än i både Brasilien och Indonesien i alla undersökta ämnesområden. Endast runt 10% av författarna i varje ämnesområde är verksamma i Storbritannien men undantag för humaniora publicerat i OA-tidskrifter utan APC, där 27,18% av författarna är verksamma i landet. Den låga andelen inhemska författare i Storbritanniens tidskrifter tyder enligt Gingras (2016) mått på en internationell karaktär på landets OA-tidskriftspublicering och det visar sig inte vara någon större skillnad på hur internationell publiceringen är inom de olika ämnesområdena. För att undersöka om publicering sker utanför de världsdelar respektive land tillhör presenteras i tabell 7 andelen författare som är verksamma i samma världsdel som respektive land tillhör.

Tabell 7: Andel verksamma författare i samma världsdel som OA-tidskrifterna är publicerade

	Brasilien		Indonesien		Storbritannien	
	APC	utan APC	APC	utan APC	APC	utan APC
Medicin	77,63%	77,81%	96,61%	93,57%	41,52%	51,25%
Samhällsvetenskap	83,63%	75,71%	87,21%	88,99%	41,63%	38,01%
Humaniora	-	80,44%	-	53,70%	51,42%	70,04%

Källa: Metadata nedladdat via <http://apps.webofknowledge.com> [2019-04-05]

Brasilien och Indonesien visar båda på hög nivå av publicering inom respektive världsdel. APC-fria humaniora-tidskrifter i Indonesien förefaller vara något av ett undantag, då 53,70% av författarna är verksamma i Asien och hela 37,04% istället är verksamma i Europa. Även för de APC-fria humaniora-tidskrifterna i Storbritannien har en stor andel författare verksamma i Europa, 70,04%. I Storbritanniens APC-finansierade humaniora-tidskrifter är drygt hälften av författarna i verksamma i Europa, likaså i de APC-fria medicin-tidskrifterna. I de övriga tidskriftskategorierna i Storbritannien är runt 40% verksamma i Europa. I den APC-fria humaniora-tidskrifterna står författare verksamma i Nordamerika för 35,51% av publiceringen i Storbritannien, medan de står för 24,75% av publiceringen i APC-fria samhällsvetenskapliga OA-tidskrifter. Inom Storbritanniens APC-finansierade medicin-tidskrifter är det författare verksamma i Asien som står för 26,60% av publiceringen, medan Nordamerika står för 20,83%.

I denna del av undersökningen framkom ingen större skillnad i den geografiska spridningen av författare som publicerar i OA-tidskrifter inom olika ämnesområden, istället är det Storbritanniens OA-tidskrifters internationella karaktär som sticker ut. Brasilien visar genomgående sin endogena publiceringskultur, vilket som tidigare

nämnt diskuterats av Pavan och Barbosa (2018). Indonesien visar också en relativt endogen publiceringskultur, men undantag för humaniora-publiceringen.

6. Diskussion

I detta avsnitt diskuteras studiens resultatanalys i förhållande till tidigare forskning och det analytiska ramverket. Vidare diskuteras och utvärderas även metodval, teorival samt vidare forskning.

6.1 Global Norths övertag

Analysen av den geografiska spridningen av OA-tidskrifter visar att Nordamerika och Europa, som tillsammans med Oceanien definieras som Global North, dominerar bland OA-tidskrifterna – vilket är föga förvånande då det bekräftar vad tidigare studier kommit fram till (Prost & Schöpfel 2018). Vidare är störst andel författare även verksamma där. Av dessa två världsdelar är det Europa som står för både flest OA-tidskrifter och de författare som publiceras i dessa, vilket som tidigare konstaterat skulle kunna förstås i kontexten av Europas många OA-främjande initiativ med fokus på OA-tidskrifter. Tidigare har exempelvis Wang et al. (2018) kommit fram till att OA-policys har en positiv inverkan på hur omfattande OA-publiceringen är i ett område (Wang et al. 2018). Vidare kan Europas övertag över Nordamerika förstås i kontexten av hur europeiska deklARATIONER kopplar samman OA med visioner om hastighetsökning i vetenskapen och med det strävan mot att Europa ska inta en ledande ställning i forskarvärlden globalt (Haider 2018). Att Nordamerika står för en relativt liten del av Global Norths totala publicering i OA-tidskrifter går utifrån resultaten i min studie dock inte att likställa med att forskning inte publiceras i OA-format där. I exempelvis USA har som tidigare nämnt världens största forskningsfinansierare för naturvetenskap, NIH, en policy som främjar OA-publicering via den gröna vägen; parallellpublicering i prenumerationstidskrifter och öppna arkiv (Suber 2008) – en OA-väg som inte undersöks i denna uppsats.

De afrikanska, asiatiska och sydamerikanska OA-tidskrifterna publicerar framförallt författare som är verksamma inom respektive världsdela. Global South, som dessa tre världsdelar i stora drag kan definieras som, är som även tidigare forskning kommit fram till mindre aktiva som producenter av OA än vad Global North är (Prost & Schöpfel 2018). De kan däremot anses vara desto mer aktiva i sina egna vetenskapssystem, vilket Parvan och Barbosa (2018) tidigare konstaterat är fallet med Brasilien (Pavan & Barbosa 2018). Omfattningen av OA-publicering skiljer sig visserligen åt mellan de olika Global South-världdelarna, men det är ändå i alla tre fallen frågan om relativt endogena forskarsystem. I de europeiska, nordamerikanska och oceaniska tidskrifterna publiceras desto fler författare verksamma utanför respektive världsdela. Som nämnt i det analytiska ramverket definieras i denna uppsats Oceanien som Global North. När begreppet nämns i vidare diskussion är det dock resultaten för Europa och Nordamerika som åsyftas, då resultaten angående

Oceaniens OA-tidskrifter och författare inte är lika entydliga som resultaten för övriga Global North.

I jämförelsen mellan de APC-finansierade och APC-fria OA-tidskrifterna visar sig den största skillnaden vara Sydamerikas starka närvaro bland de APC-fria OA-tidskrifterna. Sydamerikas relativt omfattande APC-fria publicering kan förstås i kontexten av att OA-publicering via den gyllene vägen där främjats med hjälp av tidskriftsplattformen SciELO som startades i Brasilien (Schöpfel 2015). Analysen visar att författare i Afrika, Sydamerika och Oceanien till största del publicerar sin forskning i APC-fria OA-tidskrifter, medan författare i Europa och Nordamerika i större utsträckning publicerar i APC-finansierade sådana. Författarna i Asien publicerar sig ungefär lika mycket i båda varianterna. Författare i Europa och Nordamerika – Global North – publicerar således främst forskning via den väg som kräver att forskarna genom sina institutioner har ekonomiska möjligheter att betala för publicering. Här blir de ekonomiska krafterna som präglar forskningspubliceringen tydliga. Šimukovič (2018) menar att den ursprungliga OA-visionen om att öppet dela med sig av forskning har förändrats på flera håll och anpassat sig efter kommersiella tidskriftsförlagens behov (Šimukovič 2018). Utifrån resultaten i min undersökning är det främst ekonomiskt starka Global North som publicerar APC-vägen, den väg som är starkast kopplad till de kommersiella tidskriftsförlagen. APC-vägens dominans i Global North tyder således på att det främst är i denna kontext som OA kommit att vara något annat än den förenare av mänskligheten som det så optimistiskt deklarerades om i BOAI (2002). De kommersiella tidskriftsförlagens starka grepp om Global Norths forskningsproduktion kan vidare förstås med hjälp av teorin om akademisk kapitalism, som säger att avancerad kunskap, som forskningsresultat kan anses vara, ses som ett slags råmaterial som kan ägas och marknadsföras som produkter och tjänster (Slaughter & Rhoades 2004). I denna kontext är det svårt att se hur de kommersiella tidskriftsförlagen skulle acceptera att släppa den råvara som forskningsresultaten är helt fria, inte minst då vinstmarginalen för de kommersiella tidskriftsförlagen är betydligt mycket högre än inom andra kommersiella företag (Fuchs & Sandoval 2013). De kommersiella tidskriftsförlagen skulle vidare kunna ses spela en betydande roll i det meriteringssystem som Whitely (2000) beskriver, där de forskare som lyckas uppbåda högt anseende hos sina kollegor både dirigeras mer resurser och möjligheter att styra riktningen av forskning i stort (Whitley 2000). Då vissa tidskrifter anses vara mer prestigefyllda att publiceras i än andra, kan de kommersiella förlagen hålla kvar sin position.

Vikten av att publicera sin forskning i ”rätt” tidskrifter märks inte minst av i cOAlition S-motståndarnas kritik mot den ”för snäva” OA-definitionen, som de menar hindrar dem från att publicera i tidskrifter som är viktiga för deras akademiska karriär inom sitt ämnesområde (Plan S Open Letter, u.å.). Dessa kritiker uttrycker inte explicit hur dessa tidskrifter är ”viktiga” på fältet, men den vanligt förekommande tidskriftsrangningen utefter antal citeringar i enlighet med Journal Impact Factor (JIF) skulle kunna påverka synen på vad som är en viktig tidskrift. Något som i sammanhanget kan upplevas som paradoxalt är att OA-artiklar visar sig bli mer citerade än stängda artiklar (Norris, Oppenheim & Rowland 2008), och således skulle OA-tidskrifter tack vare sin synlighet kunna ha potentialen att uppnå hög JIF.

Utifrån resultaten i min studie går det inte att bekräfta Šimukovičs (2018) konstaterande att APC-vägen hindrar mindre bemedlade länder att publicera OA, däremot går det att konstatera att Global South inte publicerar i APC-finansierade OA-tidskrifter i samma utsträckning som Global North gör, men undantag för Asien och Oceanien. Global South som aktörer i kunskapsskapande är alltså mer närvarande via den APC-fria vägen. Studien bekräftar som tidigare konstaterat till stor del resultat som redan identifierats i tidigare forskning, men utvecklar dimensionen av hur endogent författare publicerar sin forskning. Författarna i Global South publicerar mer OA i de egna världsdelarna, vilket tyder på att de inte deltar i det internationella vetenskapssystemet i samma utsträckning som författarna i Global North gör.

Global Souths relativt endogena publicering kan förstås utifrån Spivaks (1999) resonemang om den neokoloniala synen på kunskap, där människor från tidigare koloniserad mark inte ses som aktörer i kunskapsskapande (Spivak 1999). När Global South inte deltar i det internationella vetenskapssystemet på samma nivå som Global North gör, skulle detta kunna vara ett uttryck för att Global South inte ses som aktörer i kunskapsskapande. De deltar i alla fall inte på den nivån att deras forskning publiceras utanför de egna världsdelarna i någon större utsträckning. Whitleys (2000) resonemang om meriteringssystemet kan vidare hjälpa till att förklara Global Souths position. Människor från tidigare koloniserad mark, även forskare, som inte ses som aktörer i kunskapsskapande, bör vidare ha det svårt att vinna anseende på den internationella vetenskapsarenan.

6.2 Den vetenskapliga publiceringen som meriteringssystem

Enligt Whitleys (2000) resonemang om vetenskapen som ett meriteringssystem är det viktigt för forskare att bidra med forskning som är relevant för andra forskare, men även att ha förmågan att övertyga andra i det vetenskapliga systemet om att ens synsätt är värda att ta efter och på detta vis visa andra forskare vägen. Både jobb och forskningsresurser menar Whitley (2000) dirigeras till de forskare som lyckas uppnå högt anseende i det vetenskapliga systemet (Whitley 2000). Han menar vidare att nivån av fokus på meriteringssystemet i ett samhälle påverkar hur snabbt ny forskning produceras, vilket även påverkar den tekniska utvecklingen (Whitley 2003).

Av resultaten i min studie kan jag inte explicit identifiera huruvida Global South har ett mindre fokus på meriteringssystemet, men dess endogena vetenskapsproduktion tyder på att författare aktiva där inte har lika internationella karriärer som författare som är aktiva i Global North har. Whitley (2003) menar att en lägre nivå av fokus på meriteringssystemet leder till mer lokala intellektuella karriärer (Whitley 2003) och således mindre involvering i det internationella vetenskapssystemet. Därmed skulle Global South kunna ses som mindre involverade i båda dessa system. Eftersom hänsyn till meriteringssystemet enligt Whitley (2003) är en viktig faktor för att forskning och teknisk utveckling ska drivas framåt, behöver forskningen i Global South avancera för att uppnå samma nivå av ”uppdaterad” forskning som i Global North. Piron (2018) problematiserar utifrån ett postkolonialt perspektiv idén om att t.ex. Afrika ska ”hinna ikapp” i sin forskningsproduktion, eftersom det implicerar att det bara finns en modell för vetenskaplig utveckling – den västerländska synen som kommit till Afrika med kolonialismen. Hon menar vidare att OA lätt kan ses som ett medel för länder att ”komma ikapp” genom att hjälpa bibliotek och akademiker att

hålla sig uppdaterade (Piron 2018). Även när Haider (2007) diskuterar OA i relation till utveckling lyfter hon fram kopplingen till kolonialismen. Framställningen av OA som ett medel för utveckling grundar sig i antaganden om att det finns en koppling mellan vetenskap (dess formella litteratur) och möjligheten till utveckling – där vetenskapens instrumentella förhållande med kolonialismen såväl som kopplingen mellan kolonialism och utveckling ignoreras. Framställningen av OA baseras vidare på ett antagande om att det finns en specifik väg för utvecklingen att gå, där samma nivå av utveckling ska uppnås som redan uppnåtts av andra samhällen. De antaganden som OA framställs utefter baseras således på idéer som okritiskt likställer vetenskap och tekniska utvecklingar med positiv samhällelig förändring (Haider 2007).

OA-visionen om ett globalt utbyte av kunskap kan därmed anses vara något naiv och kontextlös och frågan om ett internationellt vetenskapssystem ens är eftersträvansbart uppstår, då det förefaller vara präglad av värden som kommer ur Global North-kontexten. Inte minst då vetenskapen i denna kontext genomsyras av meriteringssystemet, där Whitley (2000) menar att forskare vinner anseende och resurser genom att följa etablerade tillvägagångssätt för forskning. Vidare bör forskare som vill vinna anseende i meriteringssystemet producera vad som kollegor anser vara relevant forskning som strävar mot kollektiva mål (Whitley 2000). Möjligheten att vinna anseende i detta meriteringssystem förefaller vara svårt för tidigare oetablerade forskare. Piron (2018) ställer sig frågan om det går att föreställa sig exempelvis en annan afrikansk vetenskap, som istället för att anpassa sig efter Global North är orienterad mot vad som är angeläget för kontinenten. Hon bemöter i dessa resonemang de kritiska röster som tar upp hur svårt det är för många länder och samhällen i Global South att utvecklas på sitt eget sätt med sina egna normer och värderingar i sin egen geografiska och historiska kontext (Piron 2018). Min studie visar att det finns vetenskapssamhällen som inte är bekräftade i det Global North-präglade vetenskapssystemet, vilket inte minst blir tydligt i det stora bortfallet av länder som finns representerade i DOAJ-data, men som inte finns indexerade i WoS som tar in tidskrifter efter mer specifika kriterier (Clarivate 2017). Exempelvis är Indonesien ett av de länder i världen med flest OA-tidskrifter, men som inte finns representerade i WoS i alls samma utsträckning som exempelvis Storbritannien.

Vidare kan resultaten i undersökningen av eventuella skillnader mellan var författare inom olika ämnen publicerar sin forskning diskuteras i relation till meriteringssystemet. I det analytiska ramverket diskuterades Borgmans (2007) konstaterande att naturvetenskapen är mer beroende av nyttkomna publikationer och hur det ligger i linje med Whitleys (2003) idé om att större fokus på meriteringssystemet leder till snabbare produktion av forskning. Utifrån dessa resonemang skulle man kunna se naturvetenskapen som mer involverat i meriteringssystemet, där forskarna är mer beroende av att relatera till de senaste publikationerna i sin egen forskning. I min studie kommer jag fram till att naturvetenskapen medicin publicerar betydligt fler författare än samhällskunskap och humaniora och att detta skulle kunna bero på de rent praktiska skillnaderna i publiceringsformerna mellan disciplinerna, men utifrån ovan nämnda resonemang skulle naturvetenskapernas högre involvering i meriteringssystemet kunna ses som ytterligare en förklaring till den omfattande produktionen inom disciplinen.

6.3 Studiens utformning

I detta avsnitt diskuteras och utvärderas tillvägagångssättet i studien. Bibliometriska publikationsanalyser i sig har fungerat bra som metod för att undersöka OA-tidskrifterna och författarna geografiskt i enlighet med uppsatsens forskningsfrågor. I en större undersökning skulle dock mer omfattande data kunna undersökas, exempelvis genom att använda fler OA-tidskriftsdatabaser. Utgångspunkten i DOAJ-data har ändå visat sig vara gynnsam. Utöver att komma åt den information som jag inledningsvis efterfrågade – om OA-tidskrifter och APC-finansiering – har jag i undersökningen av OA-tidskrifter fått fram vad som förefaller vara ett bredare underlag av tidskrifter än vad som hade kunnat återfinnas genom att istället använda WoS Gold OA-filter som utgångspunkt, vilket en del tidigare OA-undersökningar har gjort (se Pavan & Barbosa 2018; Minniti, Santoro och Belli 2018; Wang et al. 2018). Det stora bortfallet av DOAJ-data som inte fanns indexerade i WoS blev ett intressant resultat i sig.

Under resultatframställningen och analysarbetets gång har jag reflekterat kring hur uppdelningarna av länder i regioner hade kunnat göras på andra sätt. I uppsatsen har analysen till stor del gjorts utifrån en uppdelning av länderna på kontinenter i enlighet med svenska Landguidens indelning av världsdelar, som är etablerad i svenska skolan och således är den indelning som jag hade förförståelse för. Uppdelningen i kontinenter användes även i en annan studie som kartlagt tidskrifter (Pandita & Singh 2018), vilket vidare motiverade denna uppdelning. Andra tänkbara indelningar hade exempelvis kunnat göras enligt UNESCO och GOAPs (2017) uppdelning av världen i regionerna ”Africa”, ”Arab States”, ”Asia and the Pacific”, ”Europe and North America” och ”Latin America and the Caribbean” (UNESCO & GOAP 2017) eller enligt Världsbankens indelningar i regionerna ”East Asia & Pacific”, ”Europe & Central Asia”, ”Latin America & Caribbean”, ”Middle East & North Africa”, ”North America”, ”South Asia” och ”Sub-Saharan Africa” (The World Bank 2019). Beroende på vilket indelning som hade gjorts av länderna hade jämförelserna mellan regionerna kunnat se annorlunda ut. Vidare hade mer detaljerade sorteringar av data i enlighet med Global North- och Global South-begreppen kunnat göras. Under analysarbetets gång påbörjades en sådan i enlighet med Världsbankens data om länders olika inkomstnivåer, men det visade sig vara för tidskrävande att både göra en geografisk och en ekonomisk sortering av materialet. Den geografiska indelningen i världsdelar valdes framför den ekonomiska indelningen i Global North och Global South eftersom den sistnämnda inte skulle ge lika omfattande analysmaterial, men även då det (något generaliserat) går att sortera in världsdelarna i Global North och Global South i övergripande resonemang.

Vidare har det analytiska ramverket fungerat väl som verktyg att lyfta fram viktiga aspekter av studiens resultat med. De analytiska resonemangen om meritering i vetenskaplig publicering har bidragit till att sätta studiens resultat i ett större vetenskaplig kommunikation-perspektiv. Utifrån studien som jag har gjort kan man med hjälp av samma teorier om meritering i forskning utveckla studier kring OA-tidskrifternas globala karaktär genom att undersöka citeringar – ett konkret uttryck för bekräftelse forskare emellan.

6.4 Vidare forskning

Den mest givna fortsättningen på min studie är således att ta in den bibliometriska citeringsanalysen. Genom att undersöka hur forskare som är verksamma i olika länder citerar varandras OA-publikationer skulle man kunna få en vidare inblick i hur utbytet av kunskap ser ut länder emellan. På detta vis kan involvering i vetenskapen som ett meriteringssystem mätas mer konkret, utifrån premissen att många citeringar betyder högre anseende hos kollegor. Det hade vidare varit intressant att undersöka huruvida exempelvis Global South citerar lika endogent som de publicerar sin forskning. Tidigare studier har som nämnt kommit fram till att OA på grund av sin synlighet kan citeras mer (Norris, Oppenheim & Rowland 2008), vilket även det hade varit intressant att undersöka och jämföra utifrån ett Global North och Global South-perspektiv. Om Global South visar sig citera mer OA-publikationer hade detta legat i linje med visionen om att OA ska hjälpa mindre bemedlade länder att få tillgång till forskning.

7. Slutsatser

Syftet med denna uppsats har varit att undersöka skaparna av kunskap i OA-format genom att identifiera var i världen OA-tidskrifter publiceras och var författarna som publicerar i dem är verksamma. Genom att undersöka hur internationella OA-tidskrifterna är samt hur internationellt författarna publicerar sina forskningsresultat har ambitionen varit att undersöka om OA-tidskrifter har blivit den globala angelägenhet som OA-rörelsen hoppades att den skulle bli. Vidare har ambitionen varit att undersöka huruvida förekomsten av APC påverkar den geografiska spridningen av OA-tidskrifter och författare. De två övergripande forskningsfrågorna som ämnats besvaras i uppsatsen är

- Hur ser den geografiska spridningen av OA-tidskrifter och dess författare ut?
- Skiljer sig den geografiska spridningen av OA-tidskrifter och dess författare åt mellan OA-tidskrifter som är APC-finansierade och de som inte är det?

Europa visar sig vara dominerande gällande både antal OA-tidskrifter och författare som publicerar sig i dem, medan Nordamerika står för desto mindre av båda kategorier. Både Asien och Sydamerika står var för sig för större andelar av den totala produktionen av OA-tidskrifter än vad Nordamerika gör, men när det kommer till andel av författare så har Nordamerika ändå fler än Sydamerika. Afrika och Oceanien står för minst andelar både OA-tidskrifter och författare som är aktiva i respektive världsdel. I diskussionen benämns Europa och Nordamerika som Global North och författarna där visar sig publicera mer internationellt än de andra världsdelarna. Författarna som är verksamma i Global South publicerar sig således mer i sina respektive världsdelar, men likaså Oceanien som snarare tillhör Global North-begreppet. Den geografiska spridningen av OA-tidskrifter visar sig vara än mer Europa-centrerad i undersökningen av de APC-finansierade OA-tidskrifterna. Sydamerikas OA-tidskriftsproduktion visar sig vara en försvinnande liten andel av de APC-finansierade OA-tidskrifterna, men desto större bland de APC-fria OA-tidskrifterna. Författarna som är verksamma i Europa och Nordamerika – Global North – publicerar sig främst i APC-finansierade OA-tidskrifter, medan Sydamerika, Afrika och Oceanien publicerar mer i APC-fria sådana. Författare i ekonomiskt starka Global North, med undantag för Oceanien, publicerar således främst via den väg som kräver ekonomiska resurser från forskare och deras institutioner.

Sammanfattningsvis bekräftar resultaten i min studie till stor del tidigare forskningsresultat om att Global North dominerar publiceringen i OA-tidskrifter och att denna dominans är än starkare bland de APC-finansierade OA-tidskrifterna. Resultat som studien vidare bidrar med är de som berör Global Souths endogena forskningsproduktion. OA-tidskrifterna i Global South publicerar främst författare verksamma i de aktuella världsdelarna. Enligt Whitleys resonemang (2003) om

vetenskap som ett meriteringssystem leder en lägre nivå av fokus på meriteringssystemet till mer lokala intellektuella karriärer; således kan den mer lokala forskningsproduktionen i Global South tyda på en lägre nivå av involvering i meriteringssystemet. Whitley (2000) menar att det är involvering i meriteringssystemet som hjälper forskare vinna förtroende från kollegor och resurser från vetenskapsinstitutioner. För att vinna förtroende i meriteringssystemet är det vidare viktigt att följa etablerade tillvägagångssätt för forskning samt att utföra vad som ses vara relevant forskning (Whitley 2000). I kontexten av Global Norths dominans inom både den internationella publiceringen i OA-tidskrifter – än mer bland den APC-finansierade – och vidare inom meriteringssystemet, blir visionen om det globala utbytet av kunskap som förespråkades i den tidiga OA-visionen svår att uppnå.

8. Referenser

Al-Khatib, A. och Silva, J. (2017). Threats to the Survival of the Author-Pays-Journal to Publish Model. *Publishing Research Quarterly*, 33(1), ss. 64–70.

Ball, R. (2018). *An introduction to bibliometrics: new development and trends*. Cambridge, MA: Chandos Publishing.

Björk, B.C. och Solomon, D. (2015). Article processing charges in OA journals: relationship between price and quality. *Scientometrics*, 103(2), ss. 373–385.

BOAI (2002). Read the Budapest Open Access Initiative.
<http://www.budapestopenaccessinitiative.org/read> [2019-03-04]

Borgman, C. L. (2007). *Scholarship in the digital age: information, infrastructure, and the Internet*. Cambridge, MA: MIT Press.

Brown, W. (2008). *Att vinna framtiden åter: texter om makt och frihet i senmoderniteten*. Stockholm: Atlas.

Christensen, F. och Ingwersen, P. (1996). Online citation analysis - A methodological approach. *Scientometrics*, 37(1), ss. 39–62.

Clarivate (2017). *Evaluation criteria for Web of Science Core Collection journals*.
<https://clarivate.com/essays/evaluation-criteria-web-science-core-collection-journals/>
[2019-04-06]

Clarivate (2019a). *Web of Science Databases*. <https://clarivate.com/products/web-of-science/databases/> [2019-04-23]

Clarivate (2019b). *What we do*. <https://clarivate.com/about-us/what-we-do/> [2019-04-23]

COAR och UNESCO (2016). *Joint COAR-UNESCO Statement on Open Access*.
http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/news/coar_unesco_oa_statement.pdf [2019-04-25]

Crowther, T. W., Eilers, J. och Harvey, J. A. (2017). Gold Open Access Publishing in Mega-Journals: Developing countries pay the price of Western premium academic output. *Journal of Scholarly Publishing*, 49(1), ss. 89–102.

DOAJ (2019a). *DOAJ Funders*. <https://doaj.org/members> [2019-03-22]

- DOAJ (2019b). *About DOAJ (Directory of Open Access Journals)*.
<https://doaj.org/about> [2019-01-31]
- DOAJ (2019c). *Information for publishers*. <https://doaj.org/publishers> [2019-04-23]
- DORA (u.å.). *San Francisco Declaration on Research Assessment*.
<https://sfdora.org/read/> [2019-05-14]
- European Commission (2013). *Fact sheet: Open Access in Horizon 2020*.
https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/horizon2020/files/FactSheet_Open_Access.pdf [2019-03-04]
- Finch, J. (2012). *Accessibility, sustainability, excellence: how to expand access to research publications*. Research Information Network.
<https://www.acu.ac.uk/research-information-network/finch-report-final> [2019-03-04]
- Frohmann, B. P. (2004). *Deflating information: from science studies to documentation*. Toronto: University of Toronto Press.
- Fuchs, C. och Sandoval, M. (2013). The Diamond Model of Open Access Publishing: Why Policy Makers, Scholars, Universities, Libraries, Labour Unions and the Publishing World Need to Take Non-Commercial, Non-Profit Open Access Serious. *tripleC: Communication, Capitalism & Critique*, 11(2), ss. 428-443.
- Gingras, Y. (2016). *Bibliometrics and research evaluation: uses and abuses*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Haider, J. (2007). Of the rich and the poor and other curious minds: on open access and “development”. *Aslib Proceedings*, 59(4/5), ss. 449–461.
- Haider, J. (2018). Openness as Tool for Acceleration and Measurement: Reflections on Problem Representations Underpinning Open Access and Open Science. I Herb, U. och Schöpfel, J. (red), *Open Divide. Critical Studies on Open Access*. Library Juice Press, Sacramento, CA, ss. 17-28.
- Haider, J. och Åström, F. (2017). Dimensions of trust in scholarly communication: Problematizing peer review in the aftermath of John Bohannon’s “Sting” in science. *Journal of the Association for Information Science & Technology*, 68(2), ss. 450–467.
- Herb, U. och Schöpfel, J. (red.) (2018). *Open divide: critical studies on open access*. Sacramento, CA: Library Juice Press.
- Kungliga Biblioteket (2019). *Meriterings- och medelstilldelningssystemen i relation till incitament för öppen tillgång: en utredning inom ramen för Kungliga bibliotekets nationella samordningsuppdrag för öppen tillgång till vetenskapliga publikationer*. [Stockholm]: Kungliga biblioteket, Enheten för nationell bibliotekssamverkan.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kb:publ-412>

- Laakso, M., Solomon, D. och Björk, B. (2016). How subscription-based scholarly journals can convert to open access: A review of approaches. *Learned Publishing*, 29(4), ss. 259–269.
- Laakso, M, Welling, P, Bukvova, H, Nyman, L, Björk, B, och Hedlund, T. (2011). The Development of Open Access Journal Publishing from 1993 to 2009. *Plos ONE*, 6(6), ss. 1-10.
- Landguiden (u.å.a). *Om landguiden*. <https://www.ui.se/landguiden/om-landguiden/> [2019-04-02]
- Landguiden (u.å.b). *Landguiden i skolan*. <https://www.ui.se/landguiden/skola/> [2019-04-02]
- Livingstone, D. N. (2010). Landscapes of Knowledge. I Meusburger, P., Livingstone, D. och Jöns, H. (2010). *Geographies of Science* [Elektronisk resurs]. Dordrecht: Springer Netherlands, ss.3-22.
- Loomba, A. (2008). *Kolonialism/Postkolonialism: en introduktion till ett forskningsfält*. 2. uppl., Stockholm: Tankekraft.
- Minniti, S, Santoro, V och Belli, S (2018). Mapping the development of Open Access in Latin America and Caribbean countries. An analysis of Web of Science Core Collection and SciELO Citation Index (2005–2017). *Scientometrics*, 117(3), ss. 1905–1930.
- Mitlin, D. och Satterthwaite, D. (2013). *Urban poverty in the global South: scale and nature*. London: Routledge.
- Mlambo, E. (2018). Open Science, Open Access: Opportunities for the Global South, or Just Another Trojan Horse from the North?. I Herb, U. och Schöpfel, J. (red.) (2018). *Open divide: critical studies on open access*. Sacramento, CA: Library Juice Press, ss.137-146.
- Nationalencyklopedin (u.å.). Endogen. Tillgänglig: Nationalencyklopedin. [2019-05-28]
- Norris, M., Oppenheim, C. och Rowland, F. (2008). The citation advantage of open-access articles. *Journal of the American Society for Information Science & Technology*, 59(12), ss. 1963–1972.
- Paisley, W. (1990). The future of bibliometrics. I Borgman, C. L. (red.) (1990). *Scholarly communication and bibliometrics*. Newbury Park, Calif.: Sage, ss.281-299.
- Pandita, R. and Singh, S. (2018). Journal Packing Density of Subject Disciplines at the Continental level: A study. *Library Philosophy & Practice*, ss. 1–21.
- Pavan, C. och Barbosa, MC. (2018). Article processing charge (APC) for publishing open access articles: the Brazilian scenario. *Scientometrics*, 117(2), ss. 805–823.

Pieper, D. and Broschinski, C. (2018). OpenAPC: a contribution to a transparent and reproducible monitoring of fee-based open access publishing across institutions and nations. *Insights: the UKSG journal*, 31, ss. 1–18.

Piron, F. (2018). Postkolonial Open Access. I Herb, U. och Schöpfel, J. (red.) (2018). *Open divide: critical studies on open access*. Sacramento, CA: Library Juice Press, ss. 117-128.

Plan S (2019a). *What is cOALition S?* <https://www.coalition-s.org/about/> [2019-03-04]

Plan S (2019b). “*After 1 January 2020 scientific publications on the results from research funded by public grants provided by national and European research councils and funding bodies, must be published in compliant Open Access Journals or on compliant Open Access Platforms.*” <https://www.coalition-s.org/10-principles/> [2019-03-04]

Plan S (2019c). *Open Access is Foundational to the Scientific Enterprise* <https://www.coalition-s.org/why-plan-s/> [2019-03-04]

Plan S Open Letter (u.å.) *Reaction of Researchers to Plan S; Too far, too risky?* <https://sites.google.com/view/plansopenletter/open-letter?authuser=0> [2019-04-17]

Poynder, R. (2018). Preface. I Herb, U. och Schöpfel, J. (red.) (2018). *Open divide: critical studies on open access*. Sacramento, CA: Library Juice Press, ss. 1-6.

Prost, H. och Schöpfel, J. (2018). The Contribution of the Global south to Open Access. I Herb, U. och Schöpfel, J. (red.) (2018). *Open divide: critical studies on open access*. Sacramento, CA: Library Juice Press, ss. 99-115.

Schöpfel, J. (2015). Introduction: Open Access to scientific information in emerging countries. I Schöpfel, Joachim (red.) (2015). *Learning from the BRICS: open access to scientific information in emerging countries*. Sacramento, CA: Litwin Books, ss. 7-19.

Schöpfel, J. (2018). The Paradox of Success. I Herb, U. och Schöpfel, J. (red.) (2018). *Open divide: critical studies on open access*. Sacramento, CA: Library Juice Press, ss. 57-68.

SciELO (u.å.). *Open Access Statement*. <https://www.scielo.org/en/about-scielo/open-access-statement/> [2019-05-20]

Šimukovič, E. (2018). Open Access, a New Kind of Emerging Knowledge Regime?. I Herb, U. och Schöpfel, J. (red.) (2018). *Open divide: critical studies on open access*. Sacramento, CA: Library Juice Press, ss. 31-40.

Slaughter, S. och Rhoades, G. (2004). *Academic capitalism and the new economy: markets, state, and higher education*. Baltimore: Johns Hopkins Univ. Press.

Solomon, D. J. och Björk, B.C. (2012). A study of open access journals using article processing charges. *Journal of the American Society for Information Science & Technology*, 63(8), ss. 1485–1495.

Sotudeh, H., Ghasempour, Z. och Yaghtin, M. (2015). The citation advantage of author-pays model: the case of Springer and Elsevier OA journals. *Scientometrics*, 104(2), ss. 581–608.

Spivak, G. C. (1999). Neokolonialism och kunskapens hemliga agent. I Beckman, L. (red.) (2009). *Texter i samtida politisk teori: demokrati, frihet, sexualitet, makt, rättvisa, global rättvisa, mångkulturalism, postkolonialism*. 2. uppl., Malmö: Liber, ss. 413-419.

Suber, P. (2008). An open access mandate for the National Institutes of Health. *Open Medicine: A Peer-Reviewed, Independent, Open-Access Journal*, 2(2), ss. e39–e41.

Suber, P. (2012a). *Open access*. Cambridge, Mass.: MIT Press.

Suber, P. (2012b). Ensuring open access for publicly funded research. *BMJ: British Medical Journal (Clinical Research Edition)*, 345, s.10.

The World Bank (2019). *Countries and Economies*.
<https://data.worldbank.org/country> [2019-05-09].

UNESCO och GOAP (2017). *Global Open Access Portal*.
<http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/portals-and-platforms/goap/access-by-region/> [2019-05-09]

Utrikespolitiska Institutet (u.å.). *Om UI*. <https://www.ui.se/om-ui/> [2019-04-02]

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed [Elektronisk resurs]*. (Reviderad utgåva). Stockholm: Vetenskapsrådet. <https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed/>

Wang, X., Cui, Y., Xu, S. och Hu, Z. (2018). The state and evolution of Gold open access: a country and discipline level analysis. *Aslib Journal of Information Management*, 70(5), ss. 573–584.

Whitley, R. (2000). *The intellectual and social organization of the sciences*. 2. uppl., Oxford: Oxford University Press.

Whitley, R. (2003). Competition and pluralism in the public sciences: the impact of institutional frameworks on the organisation of academic science. *Research Policy*, 32(6), ss. 1015–1029.

Xia, J. (2015). Predatory journals and their article publishing charges. *Learned Publishing*, 28(1), ss. 69–74.

Yan, E. och Li, K. (2018). Which domains do open-access journals do best in? A 5-year longitudinal study. *Journal of the Association for Information Science & Technology*, 69(6), ss. 844–856.

9. Bilagor

Bilaga 1. Borgmans (2007) indelning av ämnesområden

Medicine	Social science	Humanities
Medicine (alla former)	Anthropology	Philosophy
Nursing	Economics	Literature
Public health	Political Science	Languages
	Sociology	Linguistics
		Musicology
		Arts
		Theater

Källa: Borgman (2007, s.180; 202; 213)

Bilaga 2. Ämneskategorier i WoS uppdelat utefter Borgmans (2007) disciplinindelning.

Medicine	Social Sciences	Humanities
CARDIAC CARDIOVASCULAR SYSTEMS	ANTHROPOLOGY	ART
CRITICAL CARE MEDICINE	BEHAVIORAL SCIENCES	HUMANITIES MULTIDISCIPLINARY
DENTISTRY ORAL SURGERY MEDICINE	BUSINESS	LANGUAGE LINGUISTICS
NUTRITION DIETETICS	COMMUNICATION	LINGUISTICS
ONCOLOGY	CULTURAL STUDIES	LITERARY THEORY CRITICISM
ORTHOPEDECS	ECONOMICS	LITERATURE
PEDIATRICS	INTERNATIONAL RELATIONS	LITERATURE ROMANCE
RHEUMATOLOGY	MANAGEMENT	PHILOSOPHY
SURGERY	POLITICAL SCIENCE	POETRY
HEALTH CARE SCIENCES SERVICES	SOCIAL ISSUES	
HEALTH POLICY SERVICES	SOCIOLOGY	
IMMUNOLOGY	WOMEN S STUDIES	
INFECTIOUS DISEASES		
INTEGRATIVE COMPLEMENTARY		

MEDICINE GENERAL INTERNAL		
MEDICINE RESEARCH EXPERIMENTAL		
NURSING		
OBSTETRICS GYNECOLOGY		
CLINICAL NEUROLOGY		
GASTROENTEROLOGY HEPATOLOGY		
NEUROSCIENCES		
OPHTHALMOLOGY		
PSYCHIATRY		
TROPICAL MEDICINE		
EMERGENCY MEDICINE		
PRIMARY HEALTH CARE		

Källa: Metadata nedladdat via <http://apps.webofknowledge.com> [2019-03-21]